

Рекомендації щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності

Міністерство
цифрової трансформації
України

МІНІСТЕРСТВО
ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ

IP OFFICE

Український національний офіс
інтелектуальної власності та інновацій

АСОЦІАЦІЯ
ПРАВНИКІВ
УКРАЇНИ
UKRAINIAN BAR
ASSOCIATION

ВСЬОУКРАЇНСЬКА
РЕКЛАМНА
КОАЛІЦІЯ

IT Ukraine
Association

ЦЕНТР ДЕМОКРАТІЇ ТА
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

UK International
Development
Partnership | Progress | Prosperity

EURASIA
FOUNDATION

Фонд
Східна
Європа

Вступ

Україна однією з перших у світі встановила законодавчі норми щодо можливості охорони та захисту прав на згенеровані системами ШІ об'єкти. Ці рекомендації розроблені з метою надати системний опис застосування норм законодавства у сфері інтелектуальної власності для розробників, правовласників та користувачів систем ШІ. Враховуючи стрімкий розвиток систем ШІ та розширення сфер його застосування, а також відсутність єдиного підходу до правового регулювання ШІ у світі, можна очікувати появу нових концепцій щодо дотримання прав інтелектуальної власності та підходів до їх регулювання щодо використання ШІ.

Ці рекомендації спрямовані на формування культури відповідального використання систем ШІ з урахуванням пов'язаних з цим питань охорони прав інтелектуальної власності та прав особливого роду, а також запобігання порушенню прав третіх осіб та спричиненню такими порушеннями негативних наслідків.

Ці рекомендації застосовні на всіх етапах життєвого циклу систем ШІ та результатів їх функціонування, а також до всіх суб'єктів, залучених до розробки, тренування (включаючи надання даних для такого тренування), впровадження та використання систем ШІ.

Міністерство цифрової трансформації України спільно з Експертно-консультаційним комітетом з розвитку штучного інтелекту при Мінцифри, Міністерством економіки України, Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ), Асоціацією IT Ukraine, Асоціацією правників України, Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ), кафедрою інтелектуальної власності та інформаційного права навчально-наукового Інституту права Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка, Науково-дослідним інститутом інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, Бюро інтерактивної реклами України (ІАВ Ukraine) та Всеукраїнською рекламною коаліцією розробили ці рекомендації, що мають на меті сформулювати підходи до етичного, ефективного й відповідального застосування систем ШІ у сфері інтелектуальної власності.

Застереження

Продукти та рішення, розглянуті в цих рекомендаціях, як-от конкретні вебсайти, системи ШІ тощо, наведені виключно як приклад. Жодні посилання у цих рекомендаціях не можуть тлумачитись як реклама та/або рекомендація використання розглянутих продуктів та рішень, якщо інше прямо не зазначено в тексті цих рекомендацій.

Над розробкою рекомендацій працювали

Авдеєва Тетяна, Андрієнко Олена, Білик Петро, Бистрицька Анастасія, Войціцька Вікторія, Гузій Дмитро, Дорошенко Дмитро, Дубно Олег, Зеров Костянтин, Майданик Любов, Петрів Ольга, Стройко Ірина, Тарасюк Антон, Ходош Антон, Яременко Антон.

Рекомендації розроблені за сприяння проєкту “Підтримка цифрової трансформації”, що фінансується USAID і UK Dev. Партнер проєкту – Фонд Східна Європа.

Створення цих рекомендацій стало можливим завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є винятковою відповідальністю Міністерства цифрової трансформації України та не обов’язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів.

Ці рекомендації створені за фінансової підтримки Програми допомоги з міжнародного розвитку від Уряду Великої Британії. Однак висловлені погляди не обов’язково відображають офіційну політику Уряду Великої Британії.

Зміст

Вступ	2
Зміст	4
Визначення	6
Опис чинного нормативного регулювання	7
Рекомендації для розробників	11
Охорона системи ШІ	11
Умови використання об'єктів права інтелектуальної власності та права особливого роду (sui generis) в датасеті	12
Використання суспільного надбання	13
Строк правової охорони майнових авторських прав не є синхронізованим на загальносвітовому рівні	14
Copyright Shield й інші приватно-правові ініціативи захисту прав та охоронюваних законом інтересів користувачів систем генеративного ШІ	15
Рекомендації для правовласників	18
Повідомлення про заборону використання контенту системами ШІ	18
Технологічні засоби захисту (Technological Protection Measure)	18
Надання права на використання	23
Випадки використання об'єктів права інтелектуальної власності, об'єктів права особливого роду (sui generis) без дозволу правовласника	27
Охорона та захист об'єктів права інтелектуальної власності й об'єктів права особливого роду (sui generis) за допомогою ШІ	28
Виявлення порушення	29
Промпт як засіб збору підтверджень факту неправомірного використання належних правовласнику об'єктів у системах ШІ	30
Подання скарги про порушення	31
Вилучення об'єктів із AI-outputs	32
Вилучення охоронюваних об'єктів із датасету	32
Особливості захисту прав у контексті open source моделей	33
Медіація	33

Зміст

Звернення до суду	33
Звернення до правоохоронних та інших державних органів	34
Рекомендації для користувачів систем ШІ	36
Рекомендації за окремими напрямками використання систем ШІ для генерування AI-outputs	37
Приклади умов користування окремими продуктами – системами генеративного ШІ	41
Маркування AI-output та об'єктів, згенерованих з використанням систем ШІ	42
Як користувачу проаналізувати договір	43

Визначення

У цих рекомендаціях терміни вжито в такому значенні:

- 01 **AI-input** – будь-які об'єкти та інформація, які використовуються для розробки системи ШІ та її подальшого функціонування, включаючи знання, моделі, алгоритми, комп'ютерні програми, датасети, промпти тощо.
- 02 **AI-output** – об'єкт, що згенерований у результаті функціонування системи ШІ (на основі AI-input та закладених алгоритмів) без безпосередньої участі людини в утворенні цього об'єкта.
- 03 **Датасет** – збірка (сукупність) даних, які використовуються для навчання та тестування алгоритмів і моделей системи ШІ.
- 04 **Комп'ютерна програма** – набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах.
- 05 **Контент** – цифровий контент (електронна (цифрова) інформація), об'єкти права інтелектуальної власності, права особливого роду (sui generis) в електронній (цифровій) формі.
- 06 **Промпт** – запит, що містить запитання, на яке система ШІ повинна дати відповідь, або завдання, яке вона має виконати.
- 07 **Система ШІ** – машинна система, яка на основі отриманих вхідних даних робить висновок щодо того, як генерувати результати (як-от прогнозування, генерування контенту, надання рекомендацій або рішень), які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище. Різні системи ШІ відрізняються за рівнем автономності (можливості працювати без втручання людини) та адаптивності (можливості бути гнучким і підлаштовуватися під середовище) під час застосування.
- 08 **Система генеративного ШІ** – різновид систем ШІ, який, використовуючи генеративні моделі, здатен генерувати новий, унікальний контент (тексти, зображення, аудіо- та відеоматеріали). Прикладами систем генеративного ШІ є ChatGPT, Copilot, Bard, Gemini, Midjourney, DALL-E, Stable Diffusion та інші.

Інші терміни, використані в цих рекомендаціях, мають значення, надане їм згідно із законодавством України, як-от Цивільним кодексом України, Законом України «Про авторське право і суміжні права» та іншими нормативно-правовими актами (далі – «**Законодавство**»).

Опис чинного нормативного регулювання

Закон України “Про авторське право і суміжні права”, який набрав чинності 01 січня 2023 року, істотно оновив термінологію та правові механізми, пов'язані з використанням систем ШІ.

За своєю суттю системи ШІ, зокрема системи генеративного ШІ, відрізняються від звичайних комп'ютерних програм тим, що в звичайних комп'ютерних програмах є конкретний набір інструкцій до виконання, тоді як у системах ШІ використовується модель, яка тренується на основі отриманих вхідних даних та робить висновки щодо того, як генерувати результати. Можливі підходи до правової охорони систем ШІ описано у розділі [«Охорона системи ШІ»](#).

Водночас, Україна однією з перших законодавчо сформулювала новітній підхід до регулювання правової охорони AI-output і вже 01.01.2023 р. надала спеціальний правовий режим охорони sui generis для AI-output, як «неоригінальних об'єктів, згенерованих **комп'ютерними програмами**». У цьому контексті зауважимо, що згідно з актуальними світовими підходами визначення систем ШІ, наприклад у Регламенті ЄС про ШІ (EU AI Act), такі системи включають як апаратне забезпечення (hardware), так і програмне забезпечення (software). Отже, саме завдяки наявності другої складової систем ШІ регулювання, передбачене для випадків генерування об'єктів комп'ютерними програмами, може застосовуватись до AI-outputs.

Так, питанням особливостей правової охорони AI-outputs присвячена стаття 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Українським законодавством висуваються умови для того, щоб неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ), міг набути правову охорону:

- 01 AI-output має відрізнятися від наявних подібних об'єктів.
- 02 AI-output має бути утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми (системи генеративного ШІ) без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта.

У сфері правової охорони об'єктів, що згенеровані комп'ютерними програмами (системами генеративного ШІ), AI-outputs виникають без [прямого] впливу людської творчості, творчих виборів людини; тому власне AI-outputs і мають в Україні законодавчу назву «неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою». Відтак абсолютно виправданим вбачається обраний підхід, що особисті немайнові права на AI-outputs не виникають.

Об'єкти, створені фізичними особами з прийняттям творчих рішень та з використанням комп'ютерних технологій, не можуть вважатися неоригінальними. Тобто навіть якщо участь фізичної особи у виборі творчих рішень була мінімальною, але наявною як факт, зокрема під час роботи з графічними редакторами чи системами комп'ютеризованого проектування (CAD) питання щодо виду створеного об'єкта (твору) і належності прав виникати не повинно.

Крім того, при генеруванні неоригінального об'єкта мають бути дотримані права третіх осіб (ч. 7 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» для того, щоб суб'єкт права особливого роду (*sui generis*) міг користуватися таким правом.

Так само, як і з похідними творами (ч. 2. ст. 17 Закону України «Про авторське право і суміжні права»), користування правом особливого роду (*sui generis*) залежить від дотримання прав суб'єкта (суб'єктів) авторського права або суміжних прав, твір (твори) або об'єкт (об'єкти) суміжних прав якого (яких) зазнав (зазнали) використання у процесі генерування такого неоригінального об'єкта, а також прав суб'єкта (суб'єктів) на інший (інші) неоригінальний об'єкт (неоригінальні об'єкти), який (які) зазнав (зазнали) використання у процесі генерування нового неоригінального об'єкта.

Однак, в статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» без уточнення залишається питання, який саме спосіб використання охоронюваного об'єкта мається на увазі. Беззаперечним визнається факт того, що для того, щоб система генеративного ШІ могла видавати кінцевий результат за промптом користувача, вона має «тренуватись / навчатись» на наявних раніше об'єктах як певних взірцях («AI-inputs»).

Згідно з українським законодавством дії з «тренування» систем ШІ можуть стосуватися права на відтворення об'єкта – прямого чи опосередкованого виготовлення однієї або більше копій об'єкта авторського права та/або суміжних прав (або його частини) будь-яким способом та в будь-якій формі, зокрема для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер. Натомість «переробка» (створення похідних творів) в контексті використання творів у системах ШІ для генерування AI-outputs об'єктивно неможлива, адже вона вимагає творчої переробки іншого твору, тобто безпосередньої участі фізичної особи при створенні похідного твору.

У сфері неоригінальних AI-outputs авторсько-правова аксіома залишається без змін: будь-яке використання, зокрема відтворення, об'єкта авторського (суміжних) права як AI-input, повинно бути:

01 на підставі письмового (електронного) правочину, або

02 охоплюватись встановленими законом винятками і обмеженнями, або

- 03 строк охорони майнових прав має сплисти до дати початку використання такого об'єкта як AI-input, або
- 04 відповідний об'єкт, використаний як AI-input, ніколи взагалі не охоронявся.

Щодо застовних у сфері ШІ винятків та обмежень з авторського права доцільно зупинитися на такому.

Згідно положень п.14. ч.2. статті 22 Закону України “Про авторське право і суміжні права” без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається виготовлення копій творів, що зроблені із законного джерела з метою пошуку тексту і даних, включених до наукових публікацій або пов'язаних з ними, для дослідницьких цілей. Це положення застосовується за умови, що використання творів не було прямо заборонено суб'єктами авторського права відповідним чином, зокрема за допомогою засобів, придатних для зчитування комп'ютером з цифрового контенту, що є доступним у мережі Інтернет.

Слід зауважити, що такий підхід до вільного виготовлення копій творів з метою аналізу текстів та даних є більш обмеженим, аніж у ЄС, зокрема ст. 4. Директиви ЄС 2019/790 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року «Про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку» не дає права виготовляти постійні копії для зберігання у всіх випадках, але і не забороняє діяльність систем генеративного ШІ як таку: якщо такі системи ШІ створюють копії охоронюваних творів для постійного зберігання, їх використання має бути обмежено дослідницькими, **а не комерційними цілями.**

На рівні судової практики ЄС вже наявні судові рішення по застосуванню обмежень, передбачених ст.3 та с.4 Директиви ЄС 2019/790 в контексті систем ШІ¹.

Водночас вказаний виняток у сфері авторського права в Україні **не є єдиним**: стаття 27 Закону № 2811-IX, яка є імплементацією в українське законодавство положень статті 5(1) Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві», передбачає вільне тимчасове відтворення творів. Для того, щоб вважатись правомірним обмеженням майнових прав у формі тимчасових відтворень, такі відтворення мають відповідати таким умовам:

- 01 вони є тимчасовими,
- 02 вони є проміжними або випадковими (додатковими),
- 03 вони є складовою та суттєвою частиною технологічного процесу,

¹ Текст рішення мовою оригіналу доступний за [посиланням](#), опис справи англійською за [посиланням](#).

- 04 єдина їх мета полягає в тому, щоб сприяти переданню електронної (цифрової) копії твору посередником у мережі між третіми сторонами або правомірному використанню твору,
- 05 не мають самостійного економічного значення.

Разом з тим, існують додаткові вимоги, які висунуто до всіх без винятку обмежень в авторському праві – ч. 4. ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права»: вільне використання творів здійснюється за умови, що твір, який використовується, було оприлюднено правомірно, а обмеження не завдаватимуть шкоди іншому звичайному використанню такого твору **і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси відповідних суб'єктів авторського права**. Якщо система генеративного ШІ генеруватиме AI-outputs, які будуть конкурувати з оригінальними творами (наприклад переклади текстів літературних творів), поширення таких AI-outputs об'єктивно завдаватиме шкоди інтересам відповідних суб'єктів авторського права (зменшуватиме дохід від розпорядження правами інтелектуальної власності). Відтак, навіть якщо AI-outputs будуть згенеровані з дотриманням спеціальних норм щодо тимчасових відтворень та (або) відтворень з метою аналізу текстів та даних, поширення кінцевих об'єктів не буде охоплюватися винятками і обмеженнями з авторського права і потребуватиме згоди відповідного суб'єкта права.

Якщо неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ), відповідає розглянутим вище правовим умовам, здійснення прав на такий об'єкт має враховувати такі особливості.

Так, не встановлено чіткого правила належності прав особливого роду (*sui generis*) на AI-outputs «за замовчуванням». Частина 2 статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» лише вказано на перелік осіб, які можуть бути суб'єктами права щодо AI-outputs:

- особи, яким належать майнові права на комп'ютерну програму, – систему генеративного ШІ;
- особи, які мають ліцензійні повноваження на використання комп'ютерної програми, – системи генеративного ШІ;
- автори такої комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ;
- спадкоємці авторів такої комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ;
- особи, яким автори чи їхні спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму, – систему генеративного ШІ;
- правомірні користувачі комп'ютерної програми – системи генеративного ШІ.

Натомість запроваджено підхід, що договором [EULA/Terms of Service] якраз і можуть визначатися умови належності права особливого роду (*sui generis*) на такі AI-outputs.

Обсяг майнових прав суб'єкта права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ), дії, які не визнаються порушенням прав (встановлені законом винятки і обмеження), а також розпорядження майновими правами на такі об'єкти є аналогічними відповідним правовим інститутам охорони творів, виходячи з наявних у ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» відсильних норм.

Відповідно до положень ч. 6 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» строк чинності права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою, – системою генеративного ШІ, спливає через 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, у якому згенеровано неоригінальний об'єкт. У цьому разі запроваджено строки охорони, аналогічні до визначених для фотографічних творів і творів прикладного мистецтва, передбачені в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів.

Порушенням права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт (AI-output), згенерований комп'ютерною програмою, – системою генеративного ШІ, що дає підстави для захисту таких прав, зокрема в судовому порядку, визнаються дії, передбачені статтею 55 «Цивільно-правовий захист авторського права і суміжних прав» Закону України «Про авторське право і суміжні права», але з урахуванням обмеженого підходу до застосування компенсації як можливого обраного способу захисту за порушення прав лише у формі фіксованої подвоєної, а в разі умисного порушення – потроєної суми винагороди, яка була б сплачена за надання дозволу на використання об'єкта *sui generis*, з приводу якого виник спір.

Рекомендації для розробників

Охорона системи ШІ

Як зазначено у розділі [«Опис нормативного регулювання»](#), системи ШІ, зокрема системи генеративного ШІ, відрізняються від звичайних комп'ютерних програм тим, що в звичайних комп'ютерних програмах є конкретний набір інструкцій до виконання, тоді як у системах ШІ використовується модель, яка тренується на основі отриманих вхідних даних та робить висновки щодо того, як генерувати результати.

Під моделлю машинного навчання (надалі – “Модель”) розуміють конкретний алгоритм або математичну модель, яка була навчена на даних і використовується для виконання певних завдань, таких як прогнозування, класифікація чи виявлення аномалій.

Сама ж модель зазвичай може мати шари (вхідний / вихідний / приховані), в рамках яких вказуються ваги нейронів, умови їх активації та зсуви (разом – **«Параметри»**), які і визначають те, як відповідна модель реагує на відповідні запити, наприклад, визначення найбільш ймовірної відповіді на запитання чи розпізнавання рукописного тексту або зображень.

У результаті тренування / налаштування такої моделі відповідні параметри змінюються, що фіксується у формі певної бази даних з набором параметрів.

На сьогодні не існує єдиного правового регулювання щодо правової охорони системи ШІ / моделей, проте можуть бути розглянуті такі варіанти їх правової охорони:

1. Механізми авторського права:

- Охорона частини моделі та/або системи ШІ, що має об'єктивне вираження у формі вихідного / об'єктного коду і створюється відповідними розробниками шляхом написання комп'ютерного коду, може підлягати охороні авторським правом як комп'ютерна програма.
- Охорона моделі як бази даних (компіляції даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності, охороняються як об'єкт авторського права.
- Охорона моделі як неоригінальної бази даних, яка охороняється правом особливого роду (*sui generis*).

При цьому можливість охорони параметрів системи ШІ як бази даних авторським правом / правом особливого роду (*sui generis*) є дискусійним питанням. З огляду на це, з метою визначення режиму правової охорони системи ШІ розробникам варто ознайомлюватися з положеннями застосовного законодавства.

2. Механізм комерційної таємниці:

Охорона моделі та/або системи ШІ як комерційної таємниці. Статтею 505 Цивільного кодексу України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Умови використання об'єктів права інтелектуальної власності та права особливого роду (*sui generis*) в датасеті

До датасету, на основі якого відбувається навчання та тестування алгоритмів і моделей системи ШІ, можуть включатися об'єкти права інтелектуальної власності та права особливого роду (*sui generis*), права на які належать іншим особам. Зокрема, у разі об'єктів авторського права та суміжних прав у такий спосіб здійснюється їх використання способом відтворення, яке не повністю охоплюється випадками вільного використання, передбаченими

Законом України «Про авторське право і суміжні права». Відтак розробники систем ШІ зобов'язані забезпечити дотримання прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*suī generis*) інших осіб в один із таких способів:

- отримання дозволу на використання охоронюваного об'єкта, зокрема, на підставі договору з правоволодільцем у процесі навчання системи ШІ. Особливо ефективним такий підхід може бути для невеликих систем генеративного ШІ, під час навчання яких можлива однозначна ідентифікація охоронюваних об'єктів;
- запровадження механізмів, за допомогою яких правовласники об'єктів права інтелектуальної власності та права особливого роду (*suī generis*) можуть захистити свої права на такі об'єкти, зокрема шляхом їх вилучення з системи ШІ. Це може досягатися, наприклад, шляхом подання правовласником відповідного об'єкта заяви про вилучення такого об'єкта з системи ШІ, форма якої затверджується розробником або постачальником такої системи (зокрема в електронній формі). Така форма повинна забезпечувати можливість вказати всю інформацію, необхідну для однозначної ідентифікації об'єкта, права на який порушуються або можуть бути порушені. Зауважимо, що зазначений механізм захисту прав може запроваджуватися як з метою вилучення відповідних об'єктів із датасету для навчання системи ШІ, так й із генерованих нею AI-outputs. Проте слід наголосити, що **вилучення об'єктів із генерованих системою ШІ AI-outputs** (коли процес навчання системи ШІ вже завершено) є технологічно складним, про що докладніше йдеться в розділі [«Надання права на використання»](#). Цей механізм захисту є особливо ефективним для великих систем генеративного ШІ, під час навчання яких складно ідентифікувати, які саме охоронювані об'єкти були використані;
- заохочення розробників робити відкритими датасети, на яких тренуються системи ШІ, а також супроводжувати інформацією про використані для навчання об'єкти та джерела їх запозичення.

Використання суспільного надбання

Слід зазначити, що в окремих випадках дозвіл на використання охоронюваних авторським правом чи суміжними правами об'єктів, а також об'єктів прав особливого роду (*suī generis*) не потрібен, наприклад, у разі використання суспільного надбання, ліцензії та прямої вказівки закону.

Суспільним надбанням, перш за все, вважається об'єкт авторського права чи суміжних прав, щодо якого скінчився строк чинності майнових прав інтелектуальної власності.

За загальним правилом строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на відповідний об'єкт суміжних прав спливає через 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, у якому відбувся певний факт, визначений законом, наприклад, здійснення виконання. Водночас зазначені строки можуть варіюватися залежно від юрисдикції.

Строк чинності майнових прав на відповідний об'єкт, згенерований з використанням системи ШІ, спливає за законодавством України через 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, у якому він був згенерований. Водночас у більшості інших юрисдикцій наразі такі об'єкти не охороняються.

Також законодавство визначає об'єкти, які не охороняються авторським правом України, наприклад, народну творчість (фольклор), чи затверджені державні символи (ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Ба більше, правовласник може самостійно дозволити вільне використання своїх об'єктів у ліцензії, визначивши різні умови, які не суперечать законодавству.

Слід звернути увагу, що відмова від авторських чи суміжних прав не передбачена законодавством України, тому умови ліцензії CC0 1.0, згідно з якою правовласник відмовляється від своїх прав і передає їх у суспільне надбання, не відповідає законодавству України.

Строк правової охорони майнових авторських прав не є синхронізованим на загальносвітовому рівні

Окремі держави, зокрема Україна та держави-члени ЄС, передбачають загальний строк правової охорони майнових авторських прав протягом життя автора та 70 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

Водночас існують держави, які встановлюють строк правової охорони майнових авторських прав протягом життя автора та 50 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора, а інші, навпаки, встановлюють триваліші строки охорони – наприклад, 80, 90 чи навіть 100 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора. З переліком таких країн можна ознайомитись за [посиланням](#).

Для визначення застосовного строку правової охорони майнових авторських прав використовується спосіб порівняння строків, який передбачений у Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів (Стаття 7(8)):

«У будь-якому випадку термін визначається законом країни, в якій вотребується охорона; проте, якщо законодавством цієї країни не передбачено інше, цей термін не може бути більш тривалим, ніж термін, встановлений в країні походження твору». Це означає, що твір охороняється в країні, в якій запитується охорона, протягом строку, що не перевищує строку, встановленого в країні походження твору, якщо законодавство країни, де запитується охорона, не відмовилося від застосування порівняння строків.

Слід зазначити, що законодавство України не містить такого застереження про відмову. На практиці це означатиме таке: якщо автор із держави А, у якій передбачено строк охорони авторського права протягом життя та 50 років після смерті автора, то строк охорони такого твору в Україні становитиме строк життя автора та 50, а не 70 років після його смерті. У разі вотребування правової охорони в країні А строк правової охорони буде визначатися національним законодавством країни А, тобто становитиме 50 років після смерті автора.

Щодо об'єктів інтелектуальної власності, для яких відсутні аналогічні міжнародно-правові норми, необхідно орієнтуватися на строки охорони, встановлені законодавством країни, де використовується відповідний об'єкт. Такі строки можуть відрізнятися від тих, що передбачені в законодавстві країни походження відповідного об'єкта інтелектуальної власності.

Copyright Shield й інші приватно-правові ініціативи захисту прав та охоронюваних законом інтересів користувачів систем генеративного ШІ

Системи генеративного ШІ надають безпрецедентні можливості для своїх користувачів. Водночас існують обґрунтовані побоювання щодо потужності таких систем та можливості їх використання для завдання шкоди, а не користі. Забезпечення належних запобіжників для відповідального використання систем генеративного ШІ не обмежується лише законодавчим регулюванням; кожен розробник систем ШІ повинен розробити та впровадити свої політики управління ризиками, які виникають у зв'язку з використанням системи генеративного ШІ, і права інтелектуальної власності мають бути лише однією зі складових цих політик.

Згідно з положеннями ч. 7. ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що в разі, якщо AI-output є результатом використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав, відповідний суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*) на такий AI-output за умови дотримання ним прав суб'єкта (суб'єктів) авторського права або суміжних прав, твір (твори) або об'єкт (об'єкти) суміжних прав якого зазнав (зазнали) використання у процесі генерування такого AI-output. У разі, якщо AI-output є результатом використання іншого охоронюваного AI-output, відповідний суб'єкт користується правом особливого роду (*sui generis*) на цей AI-output, за умови дотримання ним прав суб'єкта (суб'єктів), AI-output якого зазнав використання у процесі генерування нового AI-output.

Проте питання захисту прав та охоронюваних законом інтересів користувачів систем генеративного ШІ від можливих претензій та позовів третіх осіб залишилось відкритим. Як наслідок окремі розробники систем ШІ самостійно почали запроваджувати відповідні юридичні механізми.

Корпорація Microsoft, починаючи з 1 жовтня 2023 року, пропонує у відповідних ліцензійних угодах своїм клієнтам (користувачам систем ШІ) захист від претензій та позовів про порушення прав інтелектуальної власності, що виникають унаслідок використання й поширення згенерованих результатів роботи платних версій комерційних служб Microsoft Copilot і Bing Chat Enterprise. Захист не поширюватиметься на будь-які безоплатні продукти, індивідуальні служби Copilot або споживчі продукти чи послуги, навіть якщо вони позначені як Copilot.

Зокрема, якщо третя особа подає позов проти комерційного клієнта (правомірного користувача) про порушення авторських прав у зв'язку з використанням служби Microsoft Copilot або її AI-output, корпорація Microsoft бере на себе зобов'язання захищати клієнта та сплачувати суму будь-якого несприятливого судового рішення або врегулювання, що є результатом судового процесу, за умови, що клієнт використовував засоби захисту та фільтри вмісту, вбудовані в Microsoft Copilot, але тільки якщо виконуються всі з наведених далі умов, до того, як користувач використовує або поширює AI-output за угодою про корпоративне ліцензування «Volume Licensing».

- Під час використання платних версій комерційних служб Microsoft Copilot і Bing Chat Enterprise для отримання AI-output, з приводу якого подається претензія, користувач не має вимикати, оминати, виводити з ладу фільтри вмісту, обмеження в Метапідказках (інструкції, закодовані в службі генеративного ШІ Microsoft, які надають вказівки службі для створення AI-output) чи інші системи безпеки в складі платних версій комерційних служб Microsoft Copilot і Bing Chat Enterprise або перешкоджати їхній роботі.
- Користувач не змінює, не використовує або не поширює AI-output способом, який, як йому відомо або має бути відомо, з високою ймовірністю призведе до порушення або присвоєння будь-якого майнового права третьої особи.
- Користувач має достатні права, щоб використовувати AI-input (всі дані користувача (дані, включно з текстовими, звуковими, відео- та графічними файлами), а також програмне забезпечення, які надаються корпорації Microsoft користувачем або від його імені під час використання системи ШІ, які користувач надає, позначає, вибирає або вводить для використання генеративною технологією ШІ з метою створення або налаштування AI-input) стосовно платних версій комерційних служб Microsoft Copilot і Bing Chat Enterprise, зокрема будь-які дані клієнта, за допомогою яких він здійснив налаштування моделі, що згенерувала AI-output, з приводу якого подано претензію.

- Претензія не передбачає, що AI-output у тій формі, у якій він використовується в торгівлі або професійній діяльності, порушує права на торговельну марку або пов'язані з нею права третьої особи².

Компанія Adobe також має власну політику та умови відшкодування своїм користувачам шкоди за порушення прав інтелектуальної власності у AI-output системи ШІ Firefly, що генерує зображення, а саме:

- Відшкодування Adobe поширюватиметься на позови, в яких стверджується, що AI-output Firefly безпосередньо порушують патенти, авторські права, торговельні марки, права на рекламу або права на недоторканність приватного життя будь-якої третьої особи.
- Відшкодування Adobe не поширюватиметься на претензії, якщо будь-яка претензія ґрунтується на діях або контенті користувача або впливає з них, що включає, без обмежень, такі випадки:
 - ❖ модифікацію користувачем AI-output системи Firefly за допомогою будь-якого продукту або послуги, включно з редагуваннями, зробленими за допомогою продуктів/послуг Creative Cloud;
 - ❖ будь-які інші матеріали, які використовує користувач в поєднанні з AI-output системи Firefly;
 - ❖ будь-яке використання AI-output системи Firefly з порушенням клієнтської ліцензійної угоди;
 - ❖ контекст, у якому користувач використовує AI-output системи Firefly;
 - ❖ будь-яке використання AI-output системи Firefly після того, як Adobe повідомить користувача про припинення використання відповідних AI-outputs³.

Схожі підходи до компенсації запроваджені також компанією Shutterstock при використанні згенерованих результатів роботи системи Shutterstock's AI Image Generator⁴.

6 листопада 2023 року компанія OpenAI (розробник та правоволоділець систем генеративного ШІ ChatGPT та DALL-E) задекларувала впровадження функції захисту прав користувачів ChatGPT Enterprise від претензій третіх осіб щодо порушення їхніх авторських прав⁵.

Зазначені вище випадки щодо запровадження договірного регулювання сфери використання AI-outputs на рівні приватно-правових ініціатив свідчать про щонайшвидшу необхідність визначення уніфікованого балансу інтересів авторів творів, з одного боку, та розробників (користувачів) систем генеративного ШІ – з іншого.

³ [Firefly Legal FAQs - Enterprise Customers.](#)

⁴ [Enjoy peace of mind with full legal protection on AI-generated images](#)

⁵ [New models and developer products announced at DevDay.](#)

Рекомендації для правовласників

Для цілей цих рекомендацій «Правовласник» («Правоволоділець») означає особу, якій відповідно до закону належать майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності або не оригінальний об'єкт права особливого роду (*sui generis*), або особу, якій надано виключне право на використання (виключну ліцензію) такого об'єкта права інтелектуальної власності або неоригінального об'єкта права особливого роду (*sui generis*).

Правовласник може мати, зокрема, такі права:

- Право використовувати відповідний об'єкт будь-яким способом (способами).
- Виключне право дозволяти або забороняти використання відповідного об'єкта іншими особами.

Ці права поширюються як на використання об'єктів права інтелектуальної власності та об'єктів права особливого роду (*sui generis*) як AI-input для систем ШІ, так і на AI-outputs, згенерованих цими системами.

З метою реалізації цих прав в епоху ШІ правовласники мають враховувати технологічні обмеження та особливості функціонування систем ШІ. У цьому контексті ми надамо певні рекомендації щодо охорони й захисту об'єктів права інтелектуальної власності та об'єктів права особливого роду (*sui generis*).

Повідомлення про заборону використання контенту системами ШІ

Якщо правовласник не бажає, щоб інші особи використовували за допомогою систем ШІ його об'єкти права інтелектуальної власності та/або об'єкти права особливого роду (*sui generis*), він може обмежити таке використання на певному етапі життєвого циклу системи ШІ, зокрема, зазначивши про це на вебсайті та/або в умовах використання.

Технологічні засоби захисту (Technological Protection Measure)⁶

Водяні знаки, їхні аналоги та інші засоби фіксації інформації

Додавання маркування про авторство, належність прав на об'єкти авторського права, суміжних прав, а також об'єкти права особливого роду (*sui generis*) можуть бути додатковим засобом охорони. Так, за відсутності доказів іншого автором вважається фізична особа, чие ім'я зазначене на оригіналі або копії твору (презумпція авторства).

У разі цифрового контенту таке маркування може здійснюватись за

⁶ Технологічні засоби захисту (англ. Technological Protection Measure або TPM) – це технологія, пристрій, обладнання, компонент або комп'ютерна програма, призначені для запобігання або протидії несанкціонованому доступу або використанню об'єктів авторського права, суміжних прав та/або об'єктів права особливого роду (*sui generis*).

допомогою водяних знаків або їхніх аналогів. Окрім вказівки на авторство чи належність прав, ці інструменти також дозволяють ідентифікувати зображення, відео, аудіо та документи для подальшого відстеження та ідентифікації несанкціонованого використання в результатах, згенерованих ШІ. Прикладами стандартів нанесення водяних знаків або їхніх аналогів є [SynthID - Google DeepMind](#), [Content Credentials - CAI](#). Проте такі стандарти можуть відрізнятися залежно від об'єкта охорони.

Додатково зазначення щодо авторства, належності майнових прав, походження цифрового контенту, а також його автентичності може міститись у розподіленому реєстрі, зокрема записах щодо віртуальних активів, включаючи NFT.

Блокчейн

Технологія розподіленого реєстру (до якої належить блокчейн) дозволяє зберігати та синхронізувати інформацію про різні події чи операції між багатьма учасниками мережі, забезпечуючи її надійність та безпеку. Це допомагає фіксувати важливі події або інформацію, що стосується захисту прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*).

Наприклад, правовласники можуть застосовувати інформацію, зафіксовану за допомогою цієї технології, як доказ оприлюднення (першого використання) відповідного об'єкта, а саму технологію – для відстеження і здійснення контролю за подальшим використанням такого об'єкта і дотриманням майнових прав правовласника.

Також в окремих юрисдикціях ця технологія може бути застосована для укладання і виконання правочинів щодо розпорядження майновими правами на відповідний об'єкт, здійснення платежів на користь правовласника, поширення інформації про управління цифровими правами тощо.

Водночас технологія блокчейн не є універсальним інструментом і може застосовуватися для фіксації інформації щодо записів та дій, вчинених лише в цифровому середовищі.

Технології відбитків контенту

Для ідентифікації та відстеження використання конкретних об'єктів інтелектуальної власності та об'єктів права особливого роду (*sui generis*) у системах ШІ можна використовувати технології відбитків контенту. На відміну від водяних знаків та їхніх аналогів, технології відбитків контенту не додають жодної інформації до цифрового файлу. Натомість вони аналізують його унікальні властивості (наприклад, унікальну частину зображення, набір слів тексту, звукові хвилі частини пісні, аудіосигнали, відеохарактеристики тощо, залежно від типу файлу) і генерують значення для їхнього опису, що

називається «відбитком» або «цифровим відбитком».

За допомогою спеціальних комп'ютерних програм кожен новий або невідомий контент аналізується і для нього створюється відбиток. Ці відбитки зберігаються в референсній базі даних (англ. reference database). Потім цей відбиток можна порівняти з тими, що вже були збережені в базі даних раніше, щоб виявити збіги та зафіксувати можливу схожість і несанкціоноване використання охоронюваного об'єкта.

Для прикладу, ця технологія застосовується на платформах спільного доступу до інформації та платформах спільного доступу до відео (надалі – платформи спільного доступу) для того, щоб правовласники могли створювати цифрові відбитки контенту та відстежувати можливі випадки його несанкціонованого використання.

Отже, правовласник може звернутися до розробників систем ШІ із запитом про заборону використання відповідного об'єкта з «цифровим відбитком» іншими особами в межах системи ШІ. Водночас можливість використання цього технологічного засобу захисту може бути обмежена особливостями функціонування конкретної системи ШІ.

Хешування

Хешування – це процес, під час якого використовується алгоритм⁷ (MD5, SHA тощо) для створення унікального ідентифікатора – хешу – цифрового файлу на основі його даних. Два однакові файли завжди будуть мати однаковий хеш, тоді як навіть незначна відмінність між файлами чи їхніми метаданими призведе до створення різних хешів.

За умови, що для порівняння було використано той самий файл і підібрано релевантний алгоритм хешування, інструмент хешування дозволяє ідентифікувати файли, поширення чи використання яких порушує права інтелектуальної власності або права особливого роду (*sui generis*). Правовласники можуть створювати хеші свого цифрового контенту, які можна зберігати в окремій базі даних і використовувати для виявлення та блокування несанкціонованих точних копій контенту, які можуть з'явитися в системах ШІ.

Якщо правовласник заборонив використання своїх об'єктів у системах ШІ, хеші можуть бути занесені в базу даних для моніторингу і запобігання повторному завантаженню таких файлів у системи ШІ, забезпечуючи захист прав правовласника. Якщо правовласник надав доступ для використання своїх об'єктів у системах ШІ, відстеження хешів дозволяє зрозуміти, чи ці об'єкти використовуються в конкретних системах ШІ.

Правовласники також можуть співпрацювати з іншими компаніями, створюючи спільні бази даних хешів. Це дозволить забезпечити ефективнішу протидію поширенню та використанню контрафактного

⁷ Оскільки різні алгоритми можуть мати різний рівень ефективності в кожній конкретній ситуації, перед використанням цього інструменту рекомендується дослідити особливості кожного алгоритму хешування та підібрати найоптимальніший для цілей охорони. Наприклад, деякі системи ШІ використовують алгоритм SHA-3. У такому разі використання іншого алгоритму може не мати сенсу, оскільки порівняння хешів одного й того ж файлу, створених за допомогою різних алгоритмів, у 100% випадків покаже відсутність збігу;

контенту та зробить системи ШІ більш прозорими й безпечними для використання оригінального контенту.

Технології управління цифровими правами

Використання технологій управління цифровими правами (англ. Digital Rights Management, DRM) може допомогти відстежувати та контролювати використання охоронюваних об'єктів. DRM-засоби дозволяють правласникам контролювати умови доступу до їхнього контенту, що допомагає забезпечити справедливу монетизацію. Корисними можуть бути такі інструменти:

- **Інтеграція метаданих.** За допомогою спеціального програмного забезпечення DRM дозволяє додавати метадані до цифрових файлів та надалі зчитувати їх, щоб відстежувати та контролювати, хто і як використовує такі файли. Подібно до водяних знаків та їхніх аналогів, метадані дозволяють ідентифікувати об'єкти та можуть вказувати дату створення, авторство, належність майнових прав, а також на факт зміни таких об'єктів системами ШІ. На відміну від водяних знаків та їхніх аналогів, при додаванні метаданих до файлу може змінюватись його розмір та формат зчитування звукової хвилі (у випадку аудіального або аудіовізуального файлу), а також хеш.

У цьому контексті варто згадати про відкритий технічний стандарт, який розробляється найбільшими гравцями на ринку медіа, котрі створили ініціативу під назвою The Coalition for Content Provenance and Authenticity (C2PA). До цієї ініціативи вже долучилися Adobe, BBC, Google, Intel, Microsoft, Publicis Groupe, Open AI, Sony, Truepic та інші. Стандарт покликаний надавати видавцям, творцям і споживачам можливість відстежувати джерело походження та історію контенту різного типу в медіа завдяки метаданим. І хоча стандарт першочергово призначений допомагати боротися з дезінформацією, його використання може бути корисним інструментом захисту прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*).

- **Шифрування.** Інструменти шифрування дозволяють перетворити цифрові файли на формат, зрозумілий лише для пристроїв або комп'ютерних програм, які мають відповідний ключ дешифрування. Це дозволяє запобігати несанкціонованому копіюванню та використанню контенту за межами контрольованого середовища, що особливо актуально в умовах автоматизованого збору інформації системами ШІ. Наприклад, поширення ліцензованого контенту в зашифрованому вигляді з наданням доступу до ключів дешифрування лише авторизованим користувачам може знизити ризик неправомірного використання

такого контенту в системах ШІ.

Технічне обмеження вебскрейпінгу та парсингу

Повідомлення про заборону використання контенту системами ШІ може не забезпечити достатній захист прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*), тому можна встановити обмеження щодо автоматизованого вебскрейпінгу та парсингу⁸, наприклад:

- додати файл robots.txt до кореневої директорії вебсайту, у якому прописати інструкції зі взаємодії веброботів з вебсайтом. Інструкції можуть містити перелік вебсторінок, до яких вебсканерам (наприклад, від OpenAI GPTBot) заборонений доступ та які вони не можуть індексувати. Це дозволить обмежити доступ до вебсайту та подальший збір інформації сканером та як наслідок запобігти використанню охоронюваних об'єктів системами ШІ;
- впровадити технологію CAPTCHA⁹, яка допоможе відокремити реальних користувачів від веброботів у разі виявлення підозрілої активності на вебсайті або взаємодії користувачів з обраними розділами чи функціями вебсайту;
- здійснювати User-Agent¹⁰ перевірку та звіряти цей ідентифікатор зі списком відомих веброботів або вебклієнтів з сумнівною репутацією задля їхнього недопущення до використання вебсайту.

Технологічні обмеження використання

Правовласники можуть обмежувати доступ до своїх цифрових об'єктів певними часовими або територіальними межами, конкретними цілями використання, способами використання, колом авторизованих осіб тощо. Для прикладу, обмеження кількості пристроїв на обліковий запис або введення ключа доступу до контенту. Це дозволяє гарантувати, що лише авторизовані користувачі можуть переглядати, слухати чи використовувати контент, відповідно до ліцензійних умов. Наприклад, у системах ШІ це може допомогти контролювати, як, ким, коли та де використовується охоронюваний контент.

Такі технологічні засоби захисту можуть блокувати доступ до охоронюваних об'єктів, а також повідомляти про виключні (ексклюзивні) права правовласника і його намір контролювати ліцензування охоронюваного об'єкта для цілей тренування систем ШІ.

Оскільки описані заходи можуть мати різну ефективність залежно від контексту, рекомендується провести комплексну оцінку конкретної ситуації та асоційованих ризиків перед впровадженням будь-яких інструментів.

⁸ Вебскрейпінг та парсинг (англ. web-scraping and parsing) – пошук та масове вивантаження інформації з вебсторінок та інших вебресурсів, які містять дані, з подальшим збереженням неструктурованого масиву інформації або структуруванням та об'єднанням у бази даних або датасети.

⁹ CAPTCHA (англ. Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart) – технологія аналізу взаємодії відвідувача з вебсайтом, що дозволяє відрізнити людину від вебробота.

¹⁰ User-Agent – це ідентифікатор веббраузера або іншого вебклієнта (який дозволяє використання інтернету на рівні користувача), який такий браузер чи клієнт відправляє серверу вебсайту під час кожної взаємодії з ним.

Технології інтеграції (API та інші) та важливість розуміння архітектури

Одним із найбільш універсальних способів інтеграції є API¹¹. Основним ризиком при використанні API є неконтрольоване використання даних або технологій, яке може відбуватися поза волею правовласника. Це може статися, коли користувачі API не дотримуються ліцензійних умов або навмисно порушують обмеження щодо використання контенту, алгоритмів чи інших об'єктів інтелектуальної власності / об'єктів прав особливого роду (*sui generis*), або коли користувач не уважно ознайомився з ліцензійним договором.

Щоб мінімізувати цей ризик, правовласникам важливо добре розуміти архітектуру API та процеси, які через нього відбуваються. Окрім цього, слід ретельно ознайомлюватися з умовами ліцензій, зокрема тими, що визначають, хто і як саме може використовувати ваші дані або технології через API. Ретельно вибирайте систему передачі ваших даних, враховуючи, чи використовує вона публічний, чи приватний API. Використання публічного API може збільшити ризик масового використання ваших даних третіми сторонами.

Надання права на використання

Якщо правовласники бажають надати доступ до охоронюваних об'єктів для цілей розробки, тренування, тестування тощо систем ШІ, вони можуть визначити умови та порядок використання таких об'єктів, викласти в ліцензії чи ліцензійному договорі та погодити їх з розробниками систем ШІ, які планують використовувати охоронювані об'єкти. Перед наданням будь-якого дозволу потрібно визначити, чи володіє особа, яка планує надати такий дозвіл, необхідним обсягом прав, який би дозволяв видавати відповідну ліцензію чи укласти ліцензійний договір.

З цією метою можливо розробити унікальні ліцензійні умови та опублікувати, наприклад, на вебсайті правовласника або в місці розташування відповідних об'єктів, або використовувати визнані ринком умови публічних ліцензій¹².

Залежно від цілей та інтересу правовласників, ліцензії можуть бути безоплатними або передбачати оплатне використання охоронюваних об'єктів. Незалежно від оплатності використання, ліцензійні умови мають визначати кількість охоронюваних об'єктів, які доступні до використання, ідентифікувати такі об'єкти та вказувати шлях до них, зазначити дозволені та заборонені способи використання, територію та строк їхнього використання, прямо вказувати на оплатність чи безоплатність використання, необхідність повідомляти про авторство та/або належність прав на них, можливість створювати/генерувати похідні об'єкти та/або AI-outputs, випадки втрати права на використання тощо.

¹¹ API (англ. Application Programming Interface) – набір правил та інструментів, які дозволяють різним комп'ютерним програмам взаємодіяти та обмінюватись інформацією між собою. Основним ризиком при використанні API є неконтрольоване використання даних або технологій, яке може відбуватися проти волі правовласника. Щоб мінімізувати цей ризик, правовласникам важливо добре розуміти архітектуру API та процеси, які через нього відбуваються.

¹² Залежно від виду охоронюваного об'єкта, існують такі умови: сім'я ліцензій [Creative Commons](#) та [Free Art License](#) (підходить для більшості об'єктів авторського права та суміжних прав); ліцензії для комп'ютерних програм: [GNU GPL](#) та [LGPL](#), [MIT License](#), [Apache License](#), сім'я ліцензій [Berkeley Software Distribution \(BSD\)](#), [Mozilla Public License \(MPL\)](#); ліцензія для документації [GNU FDL](#); ліцензії для баз даних: [Open Data Commons](#) [Open Database License \(ODbL\)](#) та [Database Contents License \(DbCL\)](#); ліцензія для шрифтів [SIL Open Font License](#).

При використанні публічних ліцензій достатнім може бути посилання на умови такої ліцензії в місці розташування охоронюваних об'єктів без необхідності дублювати ці документи на вебсайті¹³. Разом з тим поточна редакція умов деяких публічних ліцензій може не охоплювати використання охоронюваних об'єктів з метою розробки, тренування тощо систем ШІ, або містити положення, які хоча і не забороняють таке використання, проте містять вимоги, що унеможливають дотримання умов ліцензій при використанні в системах ШІ¹⁴, або заборону створення/генерування похідних об'єктів та/або AI-outputs. Окрім того, більшість публічних ліцензій охоплюють лише безоплатне використання охоронюваних об'єктів. До моменту розробки нового покоління публічних ліцензій, які б охоплювали використання охоронюваних об'єктів для потреб розвитку систем ШІ лише деякі копілефт¹⁵ (англ. Copyleft) або ультрадозвільні¹⁶ (англ. ultra-permissive) ліцензії можуть задовольняти згадану потребу.

Використання охоронюваного об'єкта для тренування систем ШІ також може відбуватися на умовах договору, укладеного з розробниками систем ШІ. Такий договір може передбачати оплатне або безоплатне використання цих об'єктів. Залежно від контексту, домовленостей з розробниками та можливості вести переговори, правовласники можуть використовувати власні договори чи договори/умови договорів, пропонувані розробниками систем ШІ¹⁷.

При розробці ліцензійного договору на боці правовласника рекомендується вказувати дозволені способи використання охоронюваних об'єктів та формулювати інші його положення з фокусом на використання таких об'єктів для розробки, тренування, тестування тощо систем ШІ. При аналізі договорів, спроектованих на боці розробників систем ШІ, варто з'ясувати, чи є умови справедливими для правовласника та чи відповідають його інтересам.

У будь-якому разі ліцензійні договори мають містити:

- 01 **Точну ідентифікацію охоронюваного об'єкта** (назва, характеристики, шлях до нього тощо). При описі такого об'єкта варто брати до уваги спосіб, у який система ШІ може його використовувати, щоб забезпечити можливість ідентифікації наслідків його використання системою ШІ¹⁸.
- 02 **Конкретні права, що надаються** (способи використання об'єкта). При визначенні таких прав рекомендується брати до уваги контекст використання, бізнес-модель відповідної системи ШІ та обмеження щодо використання, які впливають з інтересів правовласника. Оскільки ліцензійний договір або окремі його частини можуть регулюватися

¹³ Умови різних публічних ліцензій можуть відрізнятися та мати різні сценарії використання. Перед застосуванням будь-яких публічних ліцензій до охоронюваних об'єктів рекомендується проаналізувати їхні умови та правила посилання, а також переконатися, що вони не суперечать застосовному законодавству.

¹⁴ Наприклад, більшість ліцензій Creative Commons містять умову щодо вказання авторства в похідних творах, а деякі з них — обов'язок поширення похідних об'єктів на умовах ліцензії об'єкта, використаного для їхнього створення.

¹⁵ GNU Lesser General Public License або GNU Free Documentation License можуть бути прикладом копілефт-ліцензій, але лише за умови, що використання об'єктів за цими ліцензіями стосується вивчення закономірностей, стилю тощо створення/ генерування таких об'єктів та/ або AI-outputs та не призведе до виникнення похідних об'єктів або визнання системи ШІ похідним об'єктом.

¹⁶ Наприклад, Creative Commons Public Domain Dedication (CCO) (умови якої станом на дату цих Рекомендацій суперечать українському законодавству) або інші ліцензії з аналогічними умовами.

¹⁷ На деяких платформах доступні окремі розділи Data Partnerships, що дозволяє правовласнику безпосередньо подати запит на укладання такого ліцензійного договору. Для прикладу, OpenAI Data Partnerships розміщено за [посиланням](#).

¹⁸ Наприклад, опис зображень може містити їхні характеристики, які дозволять виявити, що AI-output системи ШІ, тренуваної на таких зображеннях, згенеровано з використанням цих зображень.

правом як України, так і інших країн, варто брати до уваги умови застосовного регулювання¹⁹.

- 03 **Вид ліцензії** (виключна, невиключна тощо). Якщо в договорі не буде вказано виду ліцензії, вважається, що ліцензія є невиключною²⁰. При розробці чи аналізі ліцензійного договору варто зважати на умови застосовного права, оскільки форма, умови та назва ліцензій можуть відрізнятися.
- 04 **Можливість укладання розробниками/постачальниками систем ШІ субліцензійних договорів/видачі субліцензій**. При розробці/аналізі договорів важливо розуміти бізнес-модель системи ШІ та наявність у розробників/постачальників систем ШІ права укладати субліцензійні договори/видавати субліцензії на охоронювані об'єкти. Водночас слід перевірити, чи передбачає договір видачу правовласником таких об'єктів дозволів (ліцензій) також на користь третіх осіб, залучених розробниками/постачальниками систем ШІ. Залежно від застосовного права, договір може явно називати це ліцензією або лише передбачати можливість передачі охоронюваних об'єктів для використання третім особам, наприклад, за допомогою API. Рекомендується звертати увагу, чи використовує система ШІ публічний чи приватний API, оскільки використання публічного API може збільшити ризик масового використання охоронюваних об'єктів третіми сторонами.
- 05 **Розмір та порядок виплати винагороди за використання** (безоплатне використання, фіксована сума одноразово чи регулярні виплати, відсоток від доходу тощо). Деякі умови використання систем ШІ можуть містити модель складних розрахунків виплат правовласникам охоронюваних об'єктів, що залежать від багатьох факторів та умов. Задля забезпечення прогнозованих та справедливих виплат рекомендується детально вказувати/аналізувати такі умови та за потреби залучати спеціаліста у сфері фінансів і бухгалтерського обліку.
- 06 **Строк дії кожного дозволу та договору в цілому**. Ліцензійний договір може передбачати різний строк дії для різних дозволів (способів використання) охоронюваних об'єктів. Встановлення таких строків може допомогти ефективніше управляти правами на охоронювані об'єкти. Якщо договір не визначає строків використання, то застосовуються строки, визначені застосовним правом²¹;
- 07 **Територія, на яку поширюються права**. Оскільки більшість систем ШІ функціонують транснаціонально, то при розробці/аналізі цієї умови важливо зважати на особливості бізнес-моделі розробників та постачальників систем ШІ, а також на контекст співпраці. Якщо договір не визначає територію, на яку поширюються права, то така територія визначається застосовним правом²²;

¹⁹ Наприклад, відповідно до ч. 6 ст. 1109 Цивільного Кодексу України права на використання охоронюваних об'єктів та способи їхнього використання, які не визначені в ліцензійному договорі, вважаються такими, що не надані.

²⁰ Відповідно до ч. 4 ст. 1109 Цивільного Кодексу України.

²¹ Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 1110 Цивільного Кодексу України за відсутності в ліцензійному договорі умови про строк, він вважається укладеним на строк, що залишився до спливу строку чинності виключного майнового права на об'єкт права інтелектуальної власності, але не більше ніж на п'ять років, а якщо за шість місяців до спливу зазначеного п'ятирічного строку жодна зі сторін не повідомить письмово другу сторону про відмову від договору – він вважається продовженим на невизначений час.

²² Наприклад, відповідно до ч. 7 ст. 1109 Цивільного Кодексу України за відсутності в ліцензійному договорі визначеної території дії ліцензії, її дія поширюється на територію України.

- 08 Застереження щодо країни-агресора та її суб'єктів.** З метою недопущення порушень чинного законодавства і разом з тим етичних принципів постає необхідність передбачити повну заборону використання охоронюваного об'єкта на території країни-агресора, резидентами РФ або суб'єктами, які перебувають під санкціями. Для цього доцільно також заборонити надання ліцензіатом субліцензій та укладання ним субліцензійних договорів на використання охоронюваного об'єкта в РФ, будь-якими резидентами РФ або суб'єктами, які перебувають під санкціями.

Зауважимо, що рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2023 року «Про застосування секторальних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Російської Федерації та Республіки Білорусь в оборонно-промисловій сфері²³» заборонено, серед іншого, передачу резидентам і резидентами РФ та РБ відповідних технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Хоча зазначене Рішення РНБО не містить посилань на об'єкти права особливого роду (*sui generis*), рекомендується прямо заборонити використання таких об'єктів на території РФ і РБ, щоб не створювати підстав для перевірок діяльності ліцензіара з боку органів національної безпеки або правоохоронних органів²⁴.

- 09 Умови розірвання договору та випадки дострокового відкликання ліцензії.** Договір може припинити свою дію через закінчення строку, на який його було укладено, або його дострокове розірвання/відкликання ліцензії. При розробці/аналізі умов ліцензійного договору рекомендується звертати увагу на умови, на яких сторони можуть розірвати договір в односторонньому порядку, зокрема, на наявність такого права та строки повідомлення про розірвання. Доцільно буде передбачити випадки, коли правовласник може відкликати ліцензію за своїм рішенням, наприклад, у разі порушення розробником системи ШІ умов договору, істотної зміни обставин або втрати правовласником інтересу до співпраці. У цьому контексті також важливо описати наслідки розірвання договору, наприклад, припинення використання охоронюваних об'єктів, вилучення їх з системи ШІ тощо.

Окрім цього, рекомендуємо включати/приділяти особливу увагу під час аналізу таких положень:

- 01 Розподіл прав на AI-outputs.** Важливо визначити, хто буде власником прав на AI-outputs, які згенеровані в результаті використання охоронюваних об'єктів, та які права матимуть розробники/постачальники систем ШІ на такі об'єкти.
- 02 Застосовне право та порядок вирішення спорів.** При розробці/аналізі положень ліцензійного договору варто визначити право, яке застосовується до регулювання його умов та вирішення спорів, оскільки

²³ Введено в дію Указом Президента України від 20.11.2023 № 762/2023 та затверджено постановою Верховної Ради України від 22.11.2023 № 3489-ІХ

²⁴ У цьому контексті слід звернути увагу на положення Постанови Кабінету Міністрів № 187 від 03.03.2022 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації», Постанови НБУ № 18 від 24.04.2022 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», статей 110-2, 209-1, 258-5, 260 Кримінального кодексу України тощо.

це може значною мірою впливати на його зміст, права та обов'язки сторін. Важливим аспектом є визначеність порядку вирішення спорів. Цей порядок повинен відповідати інтересам, фінансовій можливості та географічній доступності правовласника.

- 03** **Визначення та розподіл відповідальності.** Рекомендується приділити увагу положенням, що стосуються відповідальності розробника/постачальника системи ШІ за неправомірне використання охоронюваних об'єктів, зокрема їх неправомірне розповсюдження, та інші порушення договору. Додатково варто звернути увагу на те, чи нестиме розробник/постачальник відповідальність за дії третіх осіб, яким відповідні охоронювані об'єкти були субліцензовані чи передані для використання. Окрім того, у договорі доцільно визначити, хто нестиме відповідальність за порушення застосовного законодавства, а також прав третіх осіб у результаті використання охоронюваних об'єктів та AI-outputs, згенерованих у результаті використання таких об'єктів. Часто обсяг відповідальності може бути обмеженим за фінансовим²⁵ та часовим²⁶ критерієм або типом наслідків²⁷. Тому при розробці/аналізі таких обмежень варто зважати на контекст співпраці та інтереси правовласника.
- 04** **Механізми моніторингу для виявлення несанкціонованого використання охоронюваних об'єктів у системах ШІ.** Рекомендується заздалегідь обговорювати та описувати процедури виявлення та припинення порушень, які дозволять правовласнику зберегти контроль над використанням його охоронюваних об'єктів.
- 05** **Звітність та аудит.** Одним із засобів контролю за використанням охоронюваних об'єктів є отримання інформації про використання таких об'єктів через складання регулярних звітів чи проведення документарних аудитів. При розробці/аналізі ліцензійних договорів рекомендується передбачити періодичність, форму та зміст такого контролю з урахуванням умов співпраці та можливостей для обміну інформацією.

Ліцензійний договір повинен чітко визначати всі істотні та інші важливі для сторін умови. Це дозволить уникнути спорів та неоднозначного тлумачення умов співпраці в майбутньому. Також слід враховувати вимоги чинного законодавства тієї країни, правом якої регулюватиметься такий договір.

Випадки використання об'єктів права інтелектуальної власності, об'єктів права особливого роду (sui generis) без дозволу правовласника

Правовласники повинні знати, що існують певні випадки, коли їхні охоронювані об'єкти можуть використовуватися без дозволу та/або оплати.

До таких випадків можна віднести, зокрема:

²⁵ Як частина стратегії з управління ризиками, компанії часто обмежують максимальну відповідальність, яку вони можуть нести в разі порушення договору чи прав третіх осіб, конкретною сумою. Наприклад, відповідальність може бути обмежена фіксованою сумою, ціною договору або відсотком від суми претензії/зазнаних збитків тощо.

²⁶ Сторони можуть встановити строк, протягом якого відповідна сторона може нести відповідальність (наприклад, починаючи з 5 місяця дії договору та закінчуючи останнім днем його дії), а інша – висувати вимоги.

²⁷ З обсягу відповідальності можуть виключатися певні типи збитків (наприклад, непрямі збитки або упущена вигода) або типи претензій третіх сторін (претензії від користувачів систем ШІ щодо використання AI-outputs, згенерованих у результаті використання охоронюваних об'єктів).

- **Вільне використання.** Зокрема, створення копій охоронюваних об'єктів і їх використання для наукових, дослідницьких цілей, тимчасове відтворення об'єктів, що необхідно для технологічного процесу, тощо:

Для вільного використання їхніх творів повинні бути дотримані вимоги, визначені в ч. 4 ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права»:

- ❖ Було законне оприлюднення твору.
 - ❖ Обмеження не повинні завдавати шкоди звичайному використанню твору.
 - ❖ Безпідставно не обмежуються законні інтереси правовласників.
- Коли охоронюваний об'єкт перейшов у **суспільне надбання**.
 - Коли правовласник прийняв умови використання системи ШІ, запропоновані їй розробником/постачальником, якщо такі умови передбачають, що охоронювані об'єкти, введені правовласником у систему ШІ, можуть використовуватися іншими особами без дозволу, оплати, зазначення правовласника чи джерела запозичення.
 - Коли правовласник прийняв умови використання системи ШІ, запропоновані їй розробником/постачальником, якщо такі умови передбачають, що AI-outputs, згенеровані з використанням його охоронюваних об'єктів, можуть використовуватися іншими особами без дозволу, оплати, зазначення правовласника чи джерела запозичення.

Перелік таких випадків та умови їх застосування детальніше розкрито в інших розділах рекомендацій, зокрема [«Опис чинного нормативного регулювання»](#), та може залежати від законодавства тієї чи іншої юрисдикції.

Охорона та захист об'єктів права інтелектуальної власності й об'єктів права особливого роду (sui generis) за допомогою ШІ

Системи ШІ можуть використовуватися для охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності й об'єктів права особливого роду (sui generis), зокрема надавати рекомендації щодо реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, автоматизувати процеси управління інтелектуальною власністю й об'єктами права особливого роду (sui generis), допомагати правовласникам ефективніше моніторити порушення тощо. Наведемо деякі приклади застосування таких систем ШІ.

Консультавання з питань права інтелектуальної власності

Офіси інтелектуальної власності різних країн можуть використовувати ШІ для надання консультацій заявникам щодо реєстрації об'єктів інтелектуальної власності та вимог до заявок. Це дозволяє автоматизувати

обробку запитів, прискорити відповіді та підвищити доступність послуг, знижуючи при цьому навантаження на людські ресурси. Прикладом є платформа [Ask UAE](#) в ОАЕ або чатбот на базі ШІ, розроблений China National Intellectual Property Administration ([CNIPA](#)). Подібний чатбот планується запустити і в українському IP-офісі. Якщо вам потрібна консультація в інших юрисдикціях, перевірте наявність відповідних державних сервісів, що використовують ШІ.

Реєстрація об'єктів інтелектуальної власності

У [ЄС планується](#) інтеграція рішень на основі ШІ для автоматизації процедур експертизи, класифікації заявок та пошуку збігів. Очікується, що використання великих даних і ШІ дозволить значно скоротити час на розгляд заявок та підвищити їх точність.

Водночас існує низка комерційних сервісів у сфері реєстрації та охорони об'єктів інтелектуальної власності. Всі приклади комерційних сервісів наведені виключно з метою ілюстрування тенденцій розвитку ринку у сфері використання систем ШІ для охорони об'єктів інтелектуальної власності²⁸, зокрема, для реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, управління та моніторингу інтелектуальною власністю²⁹, виявлення контрафактної продукції та моніторингу порушень³⁰, розгляду судових справ та написання рішень³¹.

При виборі будь-якої системи ШІ для роботи необхідно ознайомитися з її умовами та функціоналом.

Це лише декілька рішень, які вже використовуються в світі, де системи на базі ШІ вдосконалюють процес управління правами інтелектуальної власності та правами особливого роду (*sui generis*), роблячи його більш ефективним. Інтеграція таких технологій дозволяє підвищити точність та швидкість юридичних процесів, виявляти та запобігати порушенням прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*), а також покращувати загальний захист нематеріальних активів на глобальному рівні.

Виявлення порушення

Важливим аспектом захисту прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*) залишається постійний моніторинг потенційних порушень. Правовласникам рекомендується використовувати

²⁸ Сервіс Edge# призначений для створення та перевірки патентних заявок з використанням ШІ, щоб зробити процес патентування менш складним і більш ефективним для патентних повірених, агентів та винахідників. Інші сервіси, як-от Specifio# та Solve Intelligence#, призначені автоматизувати створення юридичних документів, скорочуючи час підготовки та підвищуючи їх точність.

Для охорони та захисту торговельних марок Corsearch# розробляє програмне забезпечення з використанням ШІ, що включає створення торговельних марок, пошук збігів, реєстрацію та моніторинг. Juristat#, IP Checkups# пропонують інструменти для аналізу та стратегічного планування в сфері інтелектуальної власності, застосовуючи ШІ для оцінки патентних заявок і прогнозування результатів.

²⁹ Платформа IPwe# для управління інтелектуальною власністю, яка використовує ШІ-автоматизацію та допомагає знизити витрати на управління інтелектуальною власністю.

³⁰ Teqmine# та Patent Claim Master#, Google Patents# використовують ШІ для пошуку патентів та аналізу технологічних трендів, схожостей і ризиків. Ця платформа може бути використана для моніторингу патентів, що дозволяє краще розуміти глобальні тенденції в галузі інтелектуальної власності та дозволяє ефективніше управляти патентними портфелями і знаходити потенційні порушення прав інтелектуальної власності.

³¹ Smart court («Розумний суд») SoS# в Китаї використовує систему ШІ, яка аналізує судові справи та надає суддям рекомендації щодо законодавства та нормативних актів. Вона також допомагає створювати проекти судових рішень та виправляти помилки. Судді зобов'язані перевіряти кожне рішення, проект якого розроблено з допомогою ШІ, та обґрунтовувати будь-які відхилення від практики Верховного суду КНР.

спеціалізовані комп'ютерні програми для сканування інтернет-контенту та виявлення несанкціонованого використання охоронюваних об'єктів, права на які належать їм, особливо в контексті згенерованого ШІ контенту, про що йдеться в розділі [«Технологічні засоби захисту»](#).

Однак все ж існує складність у випадку з творами та AI-outputs, створеними/згенерованими користувачами/за їх промптом, яка полягає у складності доведення правовласником, що вихідний твір/AI-output був отриманий з його охоронюваного об'єкта (чи завантажив його розробник системи ШІ у відповідний датасет, чи він був завантажений до системи ШІ в процесі тонкого налаштування (fine-tuning), чи користувач надав його як один з промтів).

Для виявлення порушення ваших прав у виді тренування систем ШІ на належних вам об'єктах можна використовувати різні технологічні рішення, наприклад, [Have I Been Trained?](#), який дозволяє шукати об'єкти з вашого вебсайту в популярних навчальних датасетах ШІ.

Промпт як засіб збору підтверджень факту неправомірного використання належних правовласнику об'єктів у системах ШІ

Незважаючи на обраний спосіб захисту, з метою блокування / видалення контенту для правовласника важливо зафіксувати факт неавторизованого використання належних йому об'єктів.

У разі взаємодії з системами генеративного ШІ за допомогою промтів можна отримати AI-output, що буде схожим або ідентичним з об'єктом, належним правовласнику. Таке зіставлення AI-output з об'єктом, належним правовласнику, може стати ключовим аргументом у спорі і сприяти його вирішенню в досудовому порядку.

У той же час при формуванні такого підтвердження навіть на досудовому етапі важливо зробити акцент на його достовірності. Наприклад, доречним буде показати на відповідному знімку екрана не лише AI-output, а й AI-input/промпт. Оскільки чат з системами генеративного ШІ може враховувати контекст попередньої взаємодії з конкретним користувачем, можна навести приклад відповідного AI-input / AI-output з іншого облікового запису.

У разі судового розгляду належність та допустимість знімку екрана як доказу визначається судом.

Відповіді на промпти вже використовуються позивачами як докази в судових процесах у США. Зокрема, в справі щодо можливого використання авторських журналістських статей (публікацій) для навчання системи ШІ як докази подаються відповіді на промпти, в яких, на думку позивача, наведені точні копії частин статей. Відповідач же посилається на те, що такі відповіді

були отримані в результаті оманливих промптів з метою «зламу» системи³².

Отже, при використанні промпту з метою отримання AI-output як підтвердження порушення прав правовласника рекомендованим може бути таке:

- фіксація не лише AI-output, а і промпту/AI-input, а також опис умов, коли, ким і в який спосіб цей промпт здійснювався;
- додаткове використання іншого облікового запису для фіксації взаємодії без попереднього контексту.

Подання скарги про порушення

У разі виявлення порушень прав інтелектуальної власності чи прав особливого роду (*sui generis*) правовласникам необхідно мати чітку стратегію реагування на такі порушення. Це включає застосування стандартизованих процедур подання скарг до платформ, маркетплейсів, де розміщені системи ШІ, розробників та/або постачальників систем ШІ, швидке надсилання повідомлень про блокування контенту, який містить такі охоронювані об'єкти, а за необхідності – ініціювання судових позовів.

Наприклад, [DMCA або Digital Millennium Copyright Act в США](#) передбачає спеціальну процедуру блокування контенту, що порушує авторське право. Процедура DMCA така:

- Етап 1** [Подача DMCA Takedown Notice](#). Правовласник надсилає сповіщення, яке називається DMCA Takedown Notice, провайдеру онлайн-послуг щодо матеріалів, що порушують авторське право, які з'являються на його платформі.
- Етап 2** [Видалення доступу до матеріалів](#). Провайдер онлайн-послуг повинен діяти ефективно, щоб видалити або заборонити доступ до матеріалів, що порушують авторське право.
- Етап 3** [Повідомлення користувача](#). Провайдер онлайн-послуг повинен негайно повідомити користувача, який спочатку завантажив матеріал, про його видалення.
- Етап 4** [Відповідь на DMCA Takedown Notice](#). Користувач може надіслати зустрічне повідомлення з проханням відновити матеріал, якщо користувач вважає, що видалення відбулося через помилку або неправильну ідентифікацію.
- Етап 5** [Відновлення доступу або ініціювання судового позову](#). Провайдер онлайн-послуг повинен відновити доступ до матеріалу не менше ніж через 10 і не більше ніж через 14 робочих днів, якщо відправник оригінального сповіщення не повідомить провайдера онлайн-послуг, що він подав судовий позов проти користувача.

³² Матеріали справи № 1:23-cv-11195. Окружний суд США Південного округу Нью-Йорк. (Дата звернення – 23.08.2024)

Як один із прикладів систем генеративного ШІ, які посилаються на DMCA, можна вказати умови: [Midjourney Terms of Use](#)

Зауважимо, що стаття 56 Закону України «Про авторське право та суміжні права» містить схожі до DMCA положення про порядок припинення порушення авторського права і суміжних прав з використанням мережі Інтернет через повідомлення власника вебсайту, власника вебсторінки та/або хостинг провайдера (якщо перші два невідомі), коли на цих платформах розміщено цифровий контент, що порушує авторське право / суміжні права. Слід зазначити, що використання цієї процедури відбувається за вибором правовласника і не є його обов'язком. Також застосування вказаної процедури не виключає використання інших способів захисту своїх прав.

Директива ЄС 2019/790 «Про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку» в пункті 4 статті 17 встановлює загальне правило того, що однією з підстав для звільнення від відповідальності за порушення авторського права для провайдера онлайн-послуг є видалення або унеможливлення доступу до контенту, що порушує авторське право (оприлюднення об'єктів інтелектуальної власності охоронюваних авторським правом).

Вилучення об'єктів із AI-outputs

Важливо враховувати той факт, що вилучення об'єктів із генерованих системою ШІ результатів (AI-outputs) є технологічно складним процесом. Це пов'язано з тим, що повністю вилучити об'єкт з уже натренованої системи ШІ неможливо. Натомість можливо впровадити механізми, які блокуватимуть генерацію результатів, схожих на охоронювані об'єкти, які потрібно вилучити з ШІ.

У такому разі система ШІ продовжуватиме використовувати інформацію про охоронюваний об'єкт у своїх внутрішніх процесах шляхом генерування AI-outputs, однак при цьому не видаватиме користувачеві результати, які можуть порушувати права інтелектуальної власності або права особливого роду (*sui generis*). Організація цього процесу є технічно складною і вимагає тісної співпраці між правовласниками та розробниками/постачальниками систем ШІ.

Вилучення охоронюваних об'єктів із датасету

Також можливою опцією для захисту прав правовласника є вилучення охоронюваних об'єктів із датасетів. Водночас варто враховувати, що вилучення даних з датасету може мати непередбачувані наслідки для функціонування системи ШІ. Це може призвести, зокрема, до зниження якості генерованого контенту. Тому процес вилучення даних повинен бути

ретельно спланований та виконаний з урахуванням можливих технічних обмежень³³.

Особливості захисту прав у контексті open source моделей

Особливу увагу також варто приділити питанню відкритих моделей ШІ (open source models). У випадку з такими моделями контроль за використанням охоронюваних об'єктів стає ще складнішим, оскільки код моделі доступний для широкого кола користувачів. Це створює додаткові виклики для правовласників і вимагає розробки специфічних стратегій захисту прав.

Медіація

У разі виникнення спору щодо об'єкта права інтелектуальної власності або об'єкта права особливого роду, використаного при генеруванні нового об'єкта права sui generis, перед зверненням до суду варто розглянути альтернативні шляхи вирішення спорів – зокрема, такий інструмент, як медіація. Медіація передбачає залучення неупередженого посередника до процесу вирішення спору, задачею якого є допомогти сторонам досягти домовленостей через переговори, заощаджуючи час і ресурси, які зазвичай витрачаються на судові процеси. Результатом вирішення спору шляхом медіації має стати підписаний сторонами документ, що регулюватиме шляхи виходу з конфліктної ситуації. В Україні спори в сфері права інтелектуальної власності, зокрема, покликаний допомагати вирішувати [Центр медіації та посередництва](#) при Українському національному офісі інтелектуальної власності та інновацій.

Право на звернення до суду за захистом є гарантованим Конституцією і не залежить від попереднього використання/невикористання досудової процедури врегулювання спору.

Виходячи з положень статті 16 Цивільного кодексу України, частини 11 статті 33, статті 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права», інших норм законодавства, правовласник, чиї права інтелектуальної власності та/або права особливого роду порушені, може звернутися до суду за застосуванням ефективних способів захисту свого порушеного права.

Зокрема, у разі порушення авторського права і суміжних прав правовласник, відповідно до статті 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права», має право звернутися до суду з вимогами про:

³³. Як приклад реалізації такого механізму можна загадати [правила користування Open AI](#), які передбачають порядок заборони використання даних користувача для тренування моделей

- заборону вчиняти дії, що порушують права правовласника;
- відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням таких прав;
- відшкодування збитків, завданих порушенням таких прав;
- стягнення з порушника авторського права та/або суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;
- стягнення компенсації (разового грошового стягнення), що визначається судом замість відшкодування збитків або стягнення доходу на розсуд суб'єкта авторського права та/або суб'єкта суміжних прав у розмірі від 2 до 200 прожиткових мінімумів для працездатних осіб або як фіксована подвоєна, а в разі умисного порушення – потроєна сума винагороди, яка була б сплачена за надання дозволу на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав, з приводу якого виник спір; на вимогу осіб, яким належать права особливого роду (*sui generis*), – як фіксована подвоєна, а в разі умисного порушення – потроєна сума винагороди, яка була б сплачена за надання дозволу на використання відповідного об'єкта, з приводу якого виник спір.

Слід зауважити, що залежно від юрисдикції, в якій розглядається позов щодо порушення прав інтелектуальної власності чи прав особливого роду (*sui generis*), сума можливої компенсації може іншою, ніж передбачена українським законодавством.

Звернення до правоохоронних та інших державних органів

Засобом захисту порушених авторських та/або суміжних прав (проте не прав особливого роду (*sui generis*)) можуть також бути:

- звернення до правоохоронних органів із заявою про злочин, передбачений статтею 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав»;
- звернення із заявою про внесення до національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності, та аналогічного переліку Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO-Alert. Таке внесення відбувається згідно з [Порядком формування та ведення національного переліку вебсайтів, що викликають занепокоєння щодо дотримання прав інтелектуальної власності](#);
- звернення до Антимонопольного комітету України у разі, якщо порушення прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*) пов'язане також з порушенням законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Наведені рекомендації для правовласників є складовими частинами комплексної стратегії, яка враховує технологічні реалії та обмеження систем ШІ, допомагає правовласникам ефективніше захищати свої права інтелектуальної власності та права особливого роду (*sui generis*) в епоху ШІ. Постійна адаптація цих стратегій до нових викликів та технологічних змін залишається ключовою для забезпечення ефективного захисту ваших прав в довгостроковій перспективі.

Рекомендації для користувачів систем ШІ

Незалежно від первинного наміру користувача, будь-яка система генеративного ШІ для генерування контенту за промптом користувача використовує велику кількість вже наявних охоронюваних об'єктів. Переважно це відбувається без погодження з правовласниками таких об'єктів, а відтак, існує ризик того, що використання AI-outputs тягне за собою порушення прав інтелектуальної власності та/або прав особливого роду (*sui generis*) третіх осіб, а також неможливості користування правами особливого роду (*sui generis*) на такі AI-outputs. Також має значення характер використання AI-outputs (у тому числі, чи вони використовуються в комерційних цілях, чи ні тощо).

При цьому на сьогодні не існує єдиної відповіді на питання, хто має нести відповідальність за таке порушення, – розробник/постачальник комп'ютерної програми (системи генеративного ШІ), алгоритм якої дозволив несанкціоноване використання чужого об'єкта права інтелектуальної власності чи права особливого роду (*sui generis*), чи користувач, який надалі використовуватиме AI-outputs у власних цілях.

У будь-якому випадку користувач ризикує понести не тільки фінансові, але й репутаційні втрати, якщо, наприклад, згенероване зображення чи серія зображень були використані ним з метою реклами, просування власного бізнесу, оформлення вебсайту тощо.

Розглянемо ризики на прикладі несанкціонованого використання об'єктів авторського права та/або суміжних прав для генерування AI-outputs.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права», використовувати твір, або ж дозволяти чи забороняти його використання має право передусім його автор, або інший суб'єкт авторських прав. Способами використання твору є:

- 01 відтворення;
- 02 включення до складеного твору;
- 03 включення до іншого твору, крім складеного твору;
- 04 розповсюдження примірників твору;
- 05 імпорт примірників твору;
- 06 здавання в найм або в позичку примірників твору;
- 07 публічне виконання, публічний показ, публічне демонстрування, публічне сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та інші способи доведення до загального відома публіки;

- 08 переклад;
- 09 переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни твору.

Цей перелік не є вичерпним.

Як бачимо, більшість способів використання твору можуть траплятися в практиці використання об'єктів, згенерованих системами ШІ, – в разі якщо твір-оригінал або його частина були включені в AI-output.

Спираючись на норми статті 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права», можемо констатувати, що порушення прав третіх осіб можуть, зрештою, привести користувача ШІ до суду, в якому правовласник захищатиме свої права, як описано в підрозділі «Охорона та захист об'єктів права інтелектуальної власності й об'єктів права особливого роду (sui generis) за допомогою ШІ».

Слід зауважити, що залежно від юрисдикції, в якій розглядається позов щодо порушення прав інтелектуальної власності чи прав особливого роду (sui generis), сума можливої компенсації може бути значно більшою за ту, що передбачена українським законодавством.

З метою мінімізації ризиків порушення прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (sui generis) третіх осіб при використанні систем генеративного ШІ слід дотримуватись таких рекомендацій.

Рекомендації за окремими напрямками використання систем ШІ для генерування AI-outputs

Генерування зображень/відео

Першим запобіжником для того, щоб не порушити авторські та/або суміжні права та/або права особливого роду (sui generis) третіх осіб при використанні систем ШІ, є відповідальне формулювання промптів, за якими генеруються нові об'єкти.

Зокрема, користувачу варто утриматися від використання в промпті відсилок до вже наявних об'єктів авторського права, як-от: відомі персонажі літературних творів, кінострічок, мультфільмів, коміксів тощо. Принаймні до тих, майнові авторські права на які ще діють (тобто автор твору є живим, або ж від року його смерті ще не минуло 70 років, і в такий спосіб твір ще не перейшов у суспільне надбання).

Зауважимо, що деякі системи генеративного ШІ вже мають закладений алгоритм навмисної видозміни охоронюваних об'єктів, наприклад, персонажів. Так, не завжди ввівши у промпт ім'я «Астерікс», ви отримаєте

зображення того героя коміксів, на яке сподівалися. Проте непомічене відтворення мишеняти Джеррі десь у кутку згенерованого комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ) зображення може стати причиною серйозних негараздів для користувача.

Також не використовуйте в промпті комерційні найменування, назви наявних компаній, торговельні марки та інші позначення/ логотипи третіх осіб (якщо ви самі не є правовласником такого об'єкта, або не наділені повноваженнями використовувати його), оскільки, зрештою, використання згенерованого за таким запитом AI-output може призвести до порушення прав третіх осіб. Ба більше, торговельна марка, що містить зображувальні елементи, може охоронятися також і як об'єкт авторського права. Це значить, що залежно від того, як ви використовуєте AI-output, правовласник такої торговельної марки матиме ще ширший спектр способів правового захисту від порушень. Відомо, що системи ШІ часто генерують результати неякісно, проте навіть така неякісна генерація може бути підставою для судового позову, оскільки вона може все одно містити охоронювані об'єкти третіх осіб та вводити в оману споживачів. Іноді трапляються випадки, коли ви навіть не задавали відповідний промпт системі ШІ, щоб вона згенерувала зображення, яке містить певне комерційне найменування чи торговельну марку, тим не менш, вона все одно зробила це. Якщо ви помітили натяки на те, що AI-output містить охоронюваний об'єкт третіх осіб, рекомендується не використовувати такий AI-output.

Видозміна зображень\відео

У цьому ж контексті варто бути обережними з таким різновидом вводу даних, як [завантаження до системи ШІ зображень і відео, які є охоронюваними об'єктами авторського права та/або суміжних прав та/або права особливого роду \(sui generis\)](#), для отримання нового зображення/відео.

Наприклад, для накладання художніх фільтрів, аналізу зовнішності особи і переміщення її в іншу «реальність» тощо. Як було вказано вище, саме по собі використання системою ШІ сотень тисяч зображень та/або відео, зібраних у мережі Інтернет, є використанням охоронюваних об'єктів, точніше, їх тимчасовим відтворенням – і таке відтворення часто відбувається без згоди правовласників. Коли ж ви завантажуєте в систему ШІ чужий об'єкт права інтелектуальної власності або права особливого роду (sui generis) без дозволу правовласника, вже ви самі долучаєтеся до такого потенційного порушення.

Проте найголовніше – результат обробки зображення/відео, який ви отримуєте від комп'ютерної програми (системи генеративного ШІ), все ще може залишатися досить впізнаваним принаймні для самого правовласника оригінального об'єкта. І залежно від способів, якими ви використовуватимете

цей AI-output, існуватиме загроза цілком справедливого позову від правовласника.

Варто звернути увагу: на сьогодні вітчизняна практика не знає випадків, коли перероблений ШІ об'єкт авторського права був би визнаний «похідним твором». Натомість Бюро авторських прав США вже відмовилося визнавати оброблені ШІ об'єкти такими, що відповідають вимогам похідного твору. Проте треба брати до уваги, що за будь-яких обставин похідним твором може бути визнано тільки той твір, що було створено з дотриманням прав автора оригінального твору.

Текстові масиви як AI-input

Це ж правило стосуватиметься і чужих текстів, які ви вводите для переробки в мовні моделі ШІ. **Не використовуйте чужі тексти як промпт, генеруючи новий текст.**

Навіть за умови, що текстові об'єкти, згенеровані ШІ, відредагувати набагато простіше, ніж відео і зображення, дотримання прав автора оригінального твору (автора, який, можливо, не надавав дозволу на використання його текстів мовними моделями ШІ), повинно стати первинним правилом етичного використання систем генеративного ШІ.

Зауважте, що такого обмеження немає щодо текстів, які вже перейшли в суспільне надбання. Проте і тут варто пам'ятати, що, на відміну від майнових прав автора (які за загальним правилом діють протягом життя автора плюс ще 70 років), немайнові права автора, такі як право перешкоджати спотворенню і перекручуванню твору, діють довічно. Тож AI-output, який ви отримуєте після введення тексту, що перейшов у суспільне надбання, не повинен бути банальним спотворенням твору, що вже існував.

Застереження щодо комерційної таємниці

Комерційна таємниця, згідно з Цивільним Кодексом України, є об'єктом права інтелектуальної власності. Важливо відзначити, що комерційною таємницею є та інформація, яка є цінною саме в силу факту її секретності (доступності лише обмеженому колу осіб). Відтак, комерційною таємницею є та інформація, щодо якої вжито заходів з її збереження, – заходи можуть варіюватися від договору про нерозголошення конфіденційної інформації (NDA), що підписується працівниками компанії, або між двома сторонами ділової угоди, до банального зберігання секретів виробництва в сейфі.

Проте чи варто нагадувати, що для тренування своїх моделей розробники комп'ютерних програм (систем генеративного ШІ) в умовах використання свого продукту майже завжди висувають умову надання дозволу від користувача на використання його AI-inputs для навчання ШІ.

Тож якщо ви вирішили надихнутися новими ідеями, які вам може підказати мовна модель генеративного ШІ, і ввели в промпт або інший AI-input комерційну таємницю вашої компанії, ви фактично надали доступ до секретної інформації мільйонам осіб з усього світу, і разом з тим знецінили її (і, можливо, порушили закон, якщо доступ до секретної інформації ви отримали лише як працівник компанії, а не її власник).

Виключіть навіть саму можливість введення в AI-input будь-якої інформації, що пов'язана з вашою або чужою комерційною таємницею. Аналогічна рекомендація стосуватиметься і так званих ноу-хау, які визначаються Законом України «Про інвестиційну діяльність» як «сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих».

Зверніть увагу, що в разі, якщо ви вирішили запатентувати те чи інше технічне рішення як винахід або корисну модель, інформація про нього автоматично буде розкрита для загалу, відтак ця інформація більше не буде вважатися такою, що належить до комерційної таємниці або ноу-хау (в обсязі, в якому вона була розкрита для загалу).

Музичні композиції як AI-input і AI-output

При генеруванні музичних файлів системами генеративного ШІ, що обробляють масив аудіотреків з різних джерел, у разі, якщо ви збираєтеся використовувати згенерований комп'ютерною програмою (системою генеративного ШІ) AI-output в цілях, які виходять за межі особистих досліджень і розваг, зокрема, у комерційних цілях, **утримайтесь від завантаження до системи ШІ з метою обробки чужих музичних композицій**, на таке використання яких ви не маєте відповідних прав, та які не перейшли в суспільне надбання, або не є доступними під публічною ліцензією, наприклад, Creative Commons.

Хоча в 2016 році трапився досить скандальний випадок, коли дослідники Дем'єн Ріл і Ноа Рубін розробили програму, яка математичним шляхом змогла згенерувати кожен можливу прогресію і мелодію в музиці (тобто близько 68 мільярдів мелодій), і «передали» цю музику в суспільне надбання (в такий спосіб начебто позбавивши всю світову музику охорони авторським правом), на практиці цей факт залишився проігнорованим світовою музичною індустрією, оскільки Ріл і Рубін не були справжніми авторами мільярдів мелодій, які може згенерувати комп'ютерна програма (система генеративного ШІ), і відтак не мали права передавати їх у суспільне надбання. Натомість, досі зірки світової музики судяться за семпли і прогресії, використані в тій чи іншій пісні, – варто пригадати судові тяганини навкруги доробку Led Zeppelin і Еда Ширана. Відтак, якщо ви захочете використати музику, згенеровану ШІ на основі чужої мелодії, у рекламі чи

для власного альбому, завжди буде існувати підвищений ризик отримати претензію від правовласника.

Головною ж рекомендацією при використанні систем генеративного ШІ, яка допоможе дотриматися прав третіх осіб та водночас досягти ваших цілей, буде **докладне вивчення умов використання, передбачених системою ШІ**. Саме від цих умов залежить:

- хто буде нести відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (*sui generis*);
- правомірність використання згенерованого контенту з комерційною метою;
- обсяг прав розробника/постачальника системи ШІ на цей контент, а також допустимість його використання іншими користувачами;
- наявність у вас передбаченого Законом України «Про авторське право і суміжні права» права особливого роду (*sui generis*) на згенерований контент.

Приклади умов користування окремими продуктами – системами генеративного ШІ

(станом на дату публікації цих Рекомендацій)

Midjourney. Якщо користувач є компанією або співробітником компанії з доходом понад 1 000 000 доларів США на рік, він повинен мати активну підписку на тарифний план «Профі» або «Мега», щоб володіти правами на результати генерації. Якщо користувач підвищує якість зображень, належних іншим особам, права на ці зображення залишаються у власності цих осіб.

Open AI. Користувач може надавати вхідні дані для сервісів OpenAI ("AI-inputs") і отримувати AI-outputs, які генеруються і повертаються такими сервісами на основі AI-inputs. AI-inputs та AI-outputs разом є «Контентом». У відносинах між користувачем і OpenAI і в межах, дозволених чинним законодавством, користувач (а) зберігає свої права власності на AI-inputs і (б) володіє AI-outputs. Open AI передає користувачу всі права, права власності та інтереси, якщо такі є, на AI-outputs.

GitHub Copilot. GitHub не заявляє жодних прав власності на пропозиції (код, функції та інші результати), які пропонує користувачу GitHub Copilot. Користувач зберігає право власності на свій код. Користувач несе всю відповідальність за свій код, включаючи пропозиції, які він включає в свій код або посилається на них для розробки коду користувача. Користувач сам вирішує, чи використовувати пропозиції, згенеровані GitHub Copilot. Якщо користувач використовує пропозиції, GitHub наполегливо рекомендує

користувачу запровадити розумні політики та практики, спрямовані на запобігання використанню пропозицій у спосіб, який може порушувати права інших осіб.

AIVA. Залежно від тарифного плану, на який підписаний ліцензіат, до аудіо-та/або MIDI-композицій, створених ліцензіатом, можуть застосовуватися різні ліцензії:

- Некомерційна ліцензія: ліцензіар надає ліцензіату невиключну, непередавану та некомерційну ліцензію на використання, модифікацію та розповсюдження MIDI- та аудіокомпозиції в будь-якому контенті, права на який належать ліцензіату.
- Обмежена комерційна ліцензія: на додаток до прав, наданих за некомерційною ліцензією, ліцензіар надає ліцензіату невиключну, непередавану і комерційну ліцензію на монетизацію MIDI- та аудіокомпозиції на обмеженому наборі сторонніх веб-сайтів: Youtube, Twitch, Tik Tok і Instagram.
- Повне авторське право: ліцензіар передає всі авторські права на MIDI- та/або аудіо композиції ліцензіату

Маркування AI-output та об'єктів, згенерованих з використанням систем ШІ

Прозорість як принцип етичного використання систем ШІ вимагає належного інформування третіх осіб про таке використання шляхом маркування передусім AI-outputs.

Завдяки маркуванню можна також додати визначеності щодо правового режиму AI-output та об'єктів, створених з використанням систем ШІ.

Як користувачу проаналізувати договір

З огляду на принцип свободи договору, який одночасно як гарантує реалізацію волі сторін договору, так і може нести певні ризики для користувача системи ШІ у разі включення умов, які не відповідають його інтересам, користувачам систем ШІ слід детально аналізувати положення угод із розробниками та постачальниками таких систем. Такими угодами можуть бути, зокрема, ліцензія (зокрема публічна), ліцензійний договір тощо.

Рекомендуємо проаналізувати договірне регулювання таких питань:

- **належність прав інтелектуальної власності та прав особливого роду (sui generis).** Законом України «Про авторське право і суміжні права» передбачено, що договором можуть визначатися умови належності права особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами. Зокрема, договором може бути встановлено, що права на AI-outputs належать або користувачу, або розробнику/постачальнику системи ШІ. Ба більше, варто пересвідчитись, чи в повному обсязі права особливого роду (sui generis) на AI-outputs належать користувачу, та чи може він передавати такі права третім особам (зокрема без необхідності отримання згоди розробника/постачальника системи ШІ на таку передачу прав). Аналогічні рекомендації є релевантними й у випадках створення творів з використанням систем ШІ, тобто коли система ШІ використовується як «допоміжний інструмент у руках користувача». Також слід звернути увагу на те, чи не передає користувач будь-які права інтелектуальної власності або права особливого роду (sui generis) на AI-inputs розробнику/постачальнику системи ШІ.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

Усі права особливого роду (sui generis) на об'єкти, згенеровані системою ШІ, в повному обсязі належать розробнику/постачальнику системи ШІ.

АБО

Права особливого роду (sui generis) на об'єкти, згенеровані системою ШІ,

В інтересах користувача

Усі права особливого роду (sui generis) на об'єкти, згенеровані системою ШІ, в повному обсязі належать користувачу, який використав систему ШІ для генерування таких об'єктів.

належать розробнику/постачальнику системи ШІ та користувачу, який використав систему ШІ для генерування таких об'єктів, спільно.*

АБО

Наступні права особливого роду (*sui generis*) на об'єкти, згенеровані системою ШІ, належать розробнику/постачальнику системи ШІ: [наведено відповідний перелік прав].*

*користувач погоджується на власний розсуд, залежно від його потреб

Користувач цим передає усі майнові права інтелектуальної власності на об'єкти, створені ним з використанням системи ШІ, в повному обсязі розробнику/постачальнику системи ШІ.

АБО

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти, створені користувачем з використанням системи ШІ, належать розробнику/постачальнику системи ШІ та користувачу спільно.

АБО

Наступні майнові права інтелектуальної власності на об'єкти, створені користувачем з використанням системи ШІ, належать розробнику/постачальнику системи ШІ: [наведено відповідний перелік прав].

Усі права інтелектуальної власності на об'єкти, створені користувачем з використанням системи ШІ, в повному обсязі належать такому користувачу.

Користувач не має права передавати набуті ним внаслідок використання системи ШІ права інтелектуальної власності та/або права особливого роду (*sui generis*) третім особам.

АБО

З метою передачі третім особам прав інтелектуальної власності та/або прав особливого роду (*sui generis*), набутих користувачем внаслідок використання системи ШІ, користувач зобов'язаний отримати попередню згоду розробника/постачальника системи ШІ на таку передачу прав.

Користувач має право без будь-яких обмежень передавати набуті ним внаслідок використання системи ШІ права інтелектуальної власності та права особливого роду (*sui generis*) третім особам.

<p>Користувач цим передає наступні права на AI-inputs користувача розробнику/постачальнику системи ШІ: [наведено відповідний перелік прав].</p>	<p>Користувач зберігає всі права інтелектуальної власності та/ або права особливого роду (sui generis) на його AI-inputs.</p> <p style="text-align: center;">АБО</p> <p>Жодні права інтелектуальної власності та права особливого роду (sui generis) на AI-inputs користувача не передаються розробнику/постачальнику системи ШІ.</p>
---	---

- **умови використання AI-inputs та AI-outputs.** Угодою з розробником/постачальником системи ШІ можуть встановлюватися особливі вимоги до використання користувачем AI-outputs (зокрема щодо обмеження дозволеної сфери такого використання, переважно в комерційних цілях). Водночас слід пересвідчитись, чи надає користувач розробнику/постачальнику системи ШІ право використовувати введені ним AI-inputs або отримані ним AI-outputs будь-яким чином і, якщо таке право надається, чи не порушуватиме це права інших осіб, чи відповідає це інтересам користувача, чи передбачені відповідні механізми відкликання права використання AI-inputs та AI-outputs у випадках порушень тощо.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача	В інтересах користувача
<p>Користувач не має права використовувати згенеровані системою ШІ AI-outputs з комерційною метою.</p> <p style="text-align: center;">АБО</p> <p>Користувач не має права використовувати згенеровані системою ШІ AI-outputs в таких сферах: [наведено відповідний перелік сфер].</p>	<p>Користувач має право використовувати згенеровані системою ШІ AI-outputs в будь-який спосіб без будь-яких обмежень, у тому числі з комерційною метою.</p>

Розробник/постачальник системи ШІ має право використовувати введені користувачем AI-inputs або отримані ним AI-outputs з метою: [наведено відповідний перелік способів використання та водночас відсутній механізм встановлення користувачем обмежень і заборон такого використання].

Розробник/постачальник системи ШІ не має права використовувати введені користувачем AI-inputs та отримані ним AI-outputs у будь-який спосіб.

АБО

Користувач має право обмежити (у тому числі заборонити) розробнику/постачальнику системи ШІ використовувати введені користувачем AI-inputs або отримані ним AI-outputs. З цією метою користувач: [наведено відповідний механізм встановлення таких обмежень та заборон].

- **розподіл відповідальності у випадках порушень прав третіх осіб.** Доволі часто розробники/постачальники систем ШІ в умовах використання таких систем вказують, що користувач повинен забезпечити розробника/постачальника системи ШІ від будь-яких претензій з боку третіх осіб», що фактично покладатиме на користувача обов'язок участі в спорі з третіми особами, права яких були порушені внаслідок використання системи ШІ або AI-outputs. Враховуючи, що системи ШІ під час свого функціонування використовують не тільки AI-inputs, введені користувачем, а й інші об'єкти та інформацію, взяті ними, зокрема, з мережі Інтернет та датасетів, у разі наявності такого застереження в умовах використання системи ШІ користувач несе суттєві фінансові та юридичні ризики. Водночас наявність такого застереження є допустимою за умови деталізації випадків, коли відповідальність покладається на користувача, та за умови, що перелік таких випадків відповідає принципам чесної ділової практики, зокрема є справедливим та обґрунтованим.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

У разі отримання розробником/постачальником системи ШІ будь-якої претензії або будь-якого позову з боку третіх осіб у зв'язку з використанням

В інтересах користувача

[Наведено чіткі та справедливі умови розподілу відповідальності у випадках порушень прав третіх осіб].

користувачем системи ШІ або AI-outputs користувач приймає на себе в повному обсязі обов'язок з врегулювання такого спору з третіми особами.

Розробник/ постачальник системи ШІ приймає на себе в повному обсязі обов'язок з врегулювання спору з третіми особами, будь-якої претензії або будь-якого позову з боку третіх осіб у зв'язку з правомірним використанням користувачем системи ШІ та/або AI-outputs.

- **гарантії прав третіх осіб.** Необхідно встановити, чи надає розробник/ постачальник системи ШІ гарантії, що під час навчання такої системи не були порушені права третіх осіб, а також, що в генеровані такою системою AI-outputs не включатимуться без відома користувача та без належної правової підстави чужі об'єкти права інтелектуальної власності та/або об'єкти права особливого роду (sui generis).

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

[Відповідна гарантія відсутня].

В інтересах користувача

Розробник/постачальник системи ШІ цим гарантує, що під час навчання системи ШІ не були порушені права інтелектуальної власності та/або права особливого роду (sui generis) третіх осіб.

Розробник/постачальник системи ШІ цим гарантує, що при генеруванні системою ШІ AI-outputs не використовуються (без відома користувача та без належної правової підстави) об'єкти права інтелектуальної власності та/або об'єкти права особливого роду (sui generis) третіх осіб.

- **можливості користувача щодо захисту власних прав.** Варто ретельно ознайомитися з передбаченими механізмами захисту прав користувачів системи ШІ (зокрема щодо можливості подання запиту про вилучення ваших об'єктів права інтелектуальної власності та/або об'єктів права особливого роду (sui generis) із системи ШІ та AI-outputs, генерованих нею для інших користувачів).

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

[Механізму захисту прав користувачів системи ШІ або механізму вилучення об'єктів права інтелектуальної власності та об'єктів права особливого роду (sui generis) користувача з системи ШІ та генерованих нею AI-outputs не передбачено].

В інтересах користувача

У разі, якщо ви вважаєте, що ваші права інтелектуальної власності або права особливого роду (sui generis) були порушені або можуть бути порушені, ви: [наведено відповідний механізм захисту прав]

АБО

З метою вилучення ваших об'єктів права інтелектуальної власності та/або об'єктів права особливого роду (sui generis) з системи ШІ та/або генерованих нею AI-outputs користувач: [наведено відповідний механізм вилучення таких об'єктів].

- **можливості користувача контролювати (зокрема, заборонити) навчання системи ШІ на його AI-inputs та AI-outputs.** Однією з найважливіших передумов дотримання прав користувачів на їхні AI-inputs та AI-outputs є можливість користувачів контролювати (зокрема, забороняти) навчання систем ШІ на таких об'єктах. З-поміж іншого це впливає на можливість використання таких об'єктів для генерування AI-outputs іншим користувачам. З метою визначення можливості такого контролю, а також механізму його реалізації слід детально ознайомлюватися як з функціоналом відповідної системи ШІ, так і з умовами її використання.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

[Механізму встановлення заборони системі ШІ навчатися на ваших AI-inputs та AI-outputs не передбачено та водночас функціонал системи ШІ не дозволяє встановити таку заборону].

В інтересах користувача

Якщо ви бажаєте заборонити системі ШІ навчатися на ваших AI-inputs та AI-outputs, ви: [наведено відповідний механізм встановлення заборони].

- **обмеження щодо використання AI-outputs в інших системах ШІ.** Слід пересвідчитись, чи не забороняє розробник/постачальник системи ШІ використовувати AI-outputs, отримані вами з використанням такої системи, в інших системах ШІ. Якщо таке обмеження встановлене, це може призводити до невникнення у вас прав на «похідні» AI-outputs, згенеровані з використанням «первинного» AI-output. Ба більше, якщо ви плануєте використовувати AI-outputs, отримані вами з використанням системи ШІ, в інших системах ШІ для їх навчання, перевірте, чи не встановлено обмежень на такі дії.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

Користувач не має права використовувати згенеровані для нього системою ШІ AI-outputs в інших системах ШІ.*

АБО

Користувач не має права використовувати згенеровані для нього системою ШІ AI-outputs для навчання інших систем ШІ.*

*користувач погоджується на власний розсуд, залежно від його потреб

В інтересах користувача

Користувач має право використовувати згенеровані для нього системою ШІ AI-outputs в будь-який спосіб, без будь-яких обмежень, зокрема, в інших системах ШІ (зокрема для навчання інших систем ШІ).

Конкретні відповіді на деякі з перелічених вище пунктів найчастіше залежать від моделі оплати (open license, разовий платіж, регулярні платежі). З огляду на це рекомендується також брати до уваги умови оплати за користування системою ШІ.

- **обмеження щодо країни-агресора.** З метою мінімізації ризиків для себе користувачу доцільно пересвідчитись у відсутності «сліду країни-агресора» в угоді з розробником/ постачальником системи ШІ. Такий «слід» може полягати як в очевидних речах, приміром, країною резидентства розробника/постачальника системи ШІ, його учасника та/ або кінцевих бенефіціарних власників є країна-агресор, так й у менш явних. Наприклад, користувач надає дозвіл на використання свого AI-input та/або AI-output в усьому світі, включаючи територію країни-агресора.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

Розробник/постачальник системи ШІ має право використовувати введені користувачем AI-inputs або отримані ним AI-outputs на території всіх країн світу без обмежень.

В інтересах користувача

Розробник/постачальник системи ШІ не має права використовувати введені користувачем AI-inputs або отримані ним AI-outputs на території російської федерації.

- **обмеження щодо осіб, до яких застосовано санкції.** З метою мінімізації ризиків для себе користувачу доцільно пересвідчитись у відсутності «санкційного сліду» (як з боку України, так і США та країн ЄС) в угоді з розробником/ постачальником системи ШІ. Такий «слід» може полягати як в очевидних речах, приміром, санкції може бути застосовано до юридичної особи розробника/ постачальника системи ШІ, керівників, учасників та/або бенефіціарних власників такої юридичної особи, або ж до самої системи ШІ.

Орієнтовні приклади положень угод з розробниками/постачальниками систем ШІ

Не в інтересах користувача

В інтересах користувача

Розробник/постачальник системи ШІ підтверджує, що серед його учасників,

посадових осіб та його контрагентів відсутні особи, до яких застосовані спеціальні санкції (або які включені до санкційних переліків) з боку України, США та/або Європейського Союзу, а також що його посадові особи постійно проживають поза тимчасово окупованими територіями України та не підпадають під обмеження, встановлені законодавством внаслідок агресії РФ проти України.